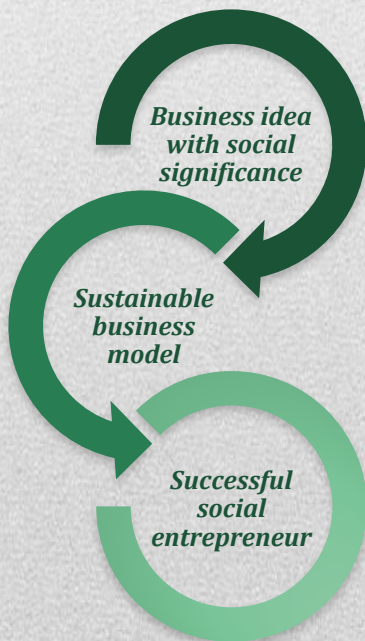

BUSINESS GUIDE

for social entrepreneurship
in the region

Interreg
Greece-Bulgaria
I-SEE
European Regional Development Fund

Business guide, 2018

Developed by project I SEE „I SEE: Interregional Social Enterprise Empowerment“

	The Project is co-funded by the European Regional Development Fund and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A “Greece-Bulgaria 2014-2020” Cooperation Programme.	
---	--	---

WP 3, D3.4.5 Developing and production of a business guide for social entrepreneurship in the region (200 copies), incl. interactive internet version

The business guide is developed in the framework of the project “Interregional Social Enterprise Empowerment” with acronym I SEE under the Cooperation Programme INTERREG V-A "Greece - Bulgaria" 2014-2020 in implementation of the contract № AP-03-33-338 / 02.03.2018 "Technical assistance to promote the development of the social economy in Region Smolyan and the cross-border region", implemented by "BUL PRO CONSULTING" EOOD.

The contents of this study are sole responsibility of Regional Administration of Smolyan and can in no way be taken to reflect the views of the European Union, the participating countries the Managing Authority and the Joint Secretariat.

The project focuses on social inclusion and the fight against poverty and discrimination in the cross-border area by promoting social entrepreneurship.

It focuses on the development of social enterprises that successfully contribute to reducing problems such as: unemployment, risk of social exclusion and poverty.

The guide is developed on the basis of the studies and results of Activity 1 "Development of methodology and research on the contribution and role of the social economy in the cross-border area" and Activity 2 "Development of franchise models" carried out under the Treaty № AP-03 -33-338 / 02.03.2018 "Technical assistance to promote the development of the social economy in Smolyan Region and the cross-border region", with Assignor Smolyan Regional Administration as a partner in the project.

The business guide for social entrepreneurship is practically oriented and in it you can find answers to questions in the field of social economy and social entrepreneurship, and achieve your social mission by using market mechanisms.

The manual includes the following sections:

1. Basic concepts and definitions:

- Social economy and social enterprises - key characteristics, what is the difference between social and traditional enterprise
- The social enterprise as part of the social economy (the so-called third sector)
- History of origin and existence of organizations in the field of social economy in Smolyan district

- Benefits of the social economy and in particular for economic development and solving important social problems in Smolyan district

2. Legislation and policies in Bulgaria in the field of social economy and social entrepreneurship:

- Future changes in the legislation - drafts of normative acts
- Draft Law on Enterprises of the Social and Solidarity Economy
- Draft Concept of the Law on Social Services - benefits for the development of social entrepreneurship in the field of social services
- Practical advice on the choice of legal form and registration of a social enterprise
- Typology of social enterprises - in this business guide, in order to better understand the guidelines for the creation of social enterprises, the types of social enterprises are organized into two main groups: Enterprises created as a result of business initiative and operate on a market basis (called for brevity "entrepreneurial type"), and enterprises in which the social cause dominates and profit is in the background.

Third chapter of the handbook Stakeholders and target groups, incl. personal and social motives, motivation of the interested parties, etc., also includes interested parties related to the development of social entrepreneurship and the social economy in Smolyan District.

3. Business models and good practices.

Practical tips for planning the creation of a social enterprise.

1. Formulation of the business idea - Starting any business begins with generating one or more business ideas.
2. Resource assessment - Starting any business idea requires resources that should be clarified at the planning stage
3. Formulation of the goals of the organization - formulation of the goals of the social enterprise is a clarification of the mission, which should follow the basic principle: the leading role is played by the social mission, and the economic activity is the means for its achievement
4. Choosing a basic model for the functioning of the organization - there are two main models for the functioning of a social enterprise: development of economic activity related to the mission of the organization and choice of business based on better opportunities for unrelated income with the mission of the organization

Practical tips for developing a business plan for a social enterprise

- What is different about the business plan of a social enterprise compared to that of a traditional business? Business models and good practices in the field of social entrepreneurship.

4. Funding opportunities, incl. sources of funding (various alternatives), organization of financial resources

1. Own funds - the main source of funding for starting the activity can be the own funds of the entrepreneur or an existing organization
2. Borrowed capital - borrowed capital can be provided by a bank or other financial institution
3. Government funding
 - Social Protection Fund
 - Agency for People with Disabilities
4. Grants through programs co-financed by EU funds and direct EU funding
 - Operational Program "Human Resources Development" 2014-2020
 - Rural Development Program "2014-2020"
 - The CLLD approach in the period 2014 - 2020 - Strategies for community-led local development
 - The European Union Program for Employment and Social Innovation (EaSI) - providing borrowed capital

5. Risks in the development of social entrepreneurship

- Common risks in the development of social entrepreneurship - within the framework of the I SEE project an assessment of the contribution and role of the social economy in the cross-border area was carried out, in which the common risks in the development of social entrepreneurship were studied
- Future opportunities related to the change in the legislation in the field of social services - the Draft Concept of the Law on Social Services regulates several possibilities for awarding the provision of social services, financed in full or in part by the state budget.

6. Sources of know-how and information in the field of social economy and social entrepreneurship

БИЗНЕС НАРЪЧНИК

ЗА СОЦИАЛНО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО

Практически бизнес наръчник, 2018 г.

Разработен по проект I SEE „I see: Насърчаване междурегионалното развитие на социални предприятия“

	<p>Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие и от националните фондове на страните, участващи в Програмата за сътрудничество Interreg V-A Гърция – България 2014-2020г.</p>	
---	--	---

СЪДЪРЖАНИЕ

НАКРАТКО ЗА ПРОЕКТА.....	9
НАКРАТКО ЗА НАРЪЧНИКА	9
ВЪВЕДЕНИЕ	10
I.ОСНОВНИ ПОНЯТИЯ И ДЕФИНИЦИИ.....	12
1. Социална икономика и социални предприятия – ключови характеристики	12
2. Социалното предприятие като част от социалната икономика (т.нар. трети сектор)	14
3. История на възникване и наличие на организации в сферата на социалната икономика в област Смолян	15
4. Ползи от социалната икономика и в частност за икономическото развитие и решаване на важни социални проблеми в област Смолян.....	19
II.ЗАКОНОДАТЕЛСТВО И ПОЛИТИКИ В БЪЛГАРИЯ В ОБЛАСТТА НА СОЦИАЛНАТА ИКОНОМИКА И СОЦИАЛНОТО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО	20
Важно е да бъдем запознати с нормативната уредба	20
Практически съвети за избора на правна форма и регистрацията на социално предприятие	23
III.ЗАИНТЕРЕСОВАНИ СТРАНИ И ЦЕЛЕВИ ГРУПИ, В Т.Ч. ЛИЧНИ И СОЦИАЛНИ МОТИВИ, МОТИВАЦИЯ НА ЗАИНТЕРЕСОВАНИТЕ СТРАНИ И ДР.....	29
IV.БИЗНЕС МОДЕЛИ И ДОБРИ ПРАКТИКИ	32
A. Практически съвети за планиране създаването на социално предприятие.....	32
B. Практически съвети за разработване на бизнес план на социално предприятие.....	34
C. Бизнес модели и добри практики в областта на социалното предприемачество.....	37
V.ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ФИНАНСИРАНЕ, В Т.Ч. ИЗТОЧНИЦИ НА ФИНАНСИРАНЕ (РАЗЛИЧНИ АЛТЕРНАТИВИ), ОРГАНИЗАЦИЯ НА ФИНАНСОВИТЕ РЕСУРСИ	62
VI.РИСКОВЕ ПРИ РАЗВИТИЕТО НА СОЦИАЛНО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО.....	69
VII.ИЗТОЧНИЦИ НА НОУ-ХАУ И ИНФОРМАЦИЯ В ОБЛАСТТА НА СОЦИАЛНАТА ИКОНОМИКА И СОЦИАЛНОТО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО	73

НАКРАТКО ЗА ПРОЕКТА

Бизнес наръчникът е разработен в изпълнение на Договор № АП-03-33-338/02.03.2018 г. „Техническа помощ за насърчаване развитието на социалната икономика в Област Смолян и трансграничния район“, изпълняван от „БУЛ ПРО КОНСУЛТИНГ“ ЕООД в рамките на проект № В2.9с.06 от 23.10.2017 г. „Насърчаване междурегионалното развитие на социални предприятия“ (“I see: Interregional Social Enterprise Empowerment”).

Проектът е финансиран по Програмата за сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-А Гърция - България 2014-2020. Водеща организация по проекта е Регион Източна Македония и Тракия, партньори от гръцка страна са „Active citizens partnership“ и Мрежа за социална солидарност на Източна Македония и Тракия “I Stiriksi”. От българска страна партньори по проекта са Областна администрация-Смолян и Смолянска търговско-промишлена палата.

Проектът е насочен към *социалното включване и борбата с бедността и дискриминацията в трансграничния район, чрез насърчаване на социалното предприемачество.*

Инвестиционният приоритет, по който се финансира проектът е 9с „Осигуряване на подкрепа за социални предприятия“. Той е насочен към развитието на социални предприятия, които успешно се допринасят за намаляването на проблеми като: безработица, риск от социално изключване и бедност. Реализацията на № В2.9с.06 от 23.10.2017 г. „Насърчаване междурегионалното развитие на социални предприятия“ ще допринесе за постигане на Тематичната цел „Насърчаване на социалното приобщаване, борбата с бедността и всякаква дискриминация“ на Програмата за сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-А Гърция - България 2014-2020.

НАКРАТКО ЗА НАРЪЧНИКА

Наръчникът е разработен въз основа на проучванията и резултатите от Дейност 1 „Разработване на методология и извършване на проучване за приноса и ролята на социалната икономика в трансграничния район“ и Дейност 2 „Разработване на франчайзингови модели“, извършени в рамките на Договор № АП-03-33-338/02.03.2018 г. „Техническа помощ за насърчаване развитието на социалната икономика в Област Смолян и трансграничния район“, с Възложител **Областна администрация Смолян.**

ВЪВЕДЕНИЕ

Знаете ли какво е социална икономика?

В България: Социалната икономика е едновременно част от реалната икономика и част от гражданското общество, в която физически и/или юридически лица, сдружения на доброволци или други организирани субекти осъществяват стопанска дейност в обществена полза и реинвестират печалба за постигане на социални цели. По своята функционална структура, социалната икономика подпомага процеса на социално включване.

В ЕС: Социалната икономика включва кооперации, взаимоспомагателни дружества, сдружения с нестопанска цел, фондации и социални предприятия. Те извършват широк спектър от търговски дейности, предоставят богата гама от продукти и услуги на европейския единен пазар и създават милиони нови работни места. Социалните предприятия са и двигател на социалните иновации.

Социалната икономика е събирателно понятие, с което се акцентира върху прекия социален ефект от дейността на предприятия и/или организации, които са учредени със социална цел и целенасочено организират своята дейност, за да постигат такъв резултат.

Чували ли сте за социални предприятия?

В България: Няма конкретна правна форма за социално предприемачество в България. Социалните предприятия приемат разнообразието от правни форми, като трите най-често срещани са юридически лица с нестопанска цел (сдружения, асоциации, фондации); кооперации за хора с увреждания и специализирани предприятия за хора с увреждания.

В ЕС: Социалните предприятия съчетават постигането на социални цели с предприемаческия дух. Според социалната бизнес инициатива на Европейската комисия социалното предприятие се дефинира като „Оператор в социалната икономика, чиято основна цел е да има социално въздействие, а не да генерира печалба за своите собственици или акционери. Социалното предприятие предоставя стоки и услуги на пазара по предприемачески и новаторски начин и използва своята печалба преди всичко за постигане на социални цели. Управлява се по открит и отговорен начин“.

А дали Вие не сте потенциален социален предприемач?

Имате идея за развитие на собствен бизнес и същевременно искате да допринесете за постигане на определени социални цели, съчетавайки ги с икономическите си цели.

Вашата нестопанска организация търси начин да разшири дейността си с икономическа дейност, за да генерира приходи за изпълнение на обществено-полезните си цели.

Имате собствен бизнес, но имате идея да го разширите с дейности, които ще имат социален ефект.

Грижете за близък с увреждане и искате възможност за съчетаване на грижите с икономическа дейност.

Доброволец сте и просто искате да помагате на нуждаещи се лица.

Този наръчник е за Вас!

Бизнес наръчника за социално предприемачество е практически насочен и в него можете да откриете отговор на въпросите, които Ви интересуват в областта на социалната икономика и социалното предприемачество, за постигане на вашата социална мисия чрез използване на пазарните механизми.

1. Социална икономика и социални предприятия – ключови характеристики

Социалната икономика включва кооперации, взаимоспомагателни дружества, сдружения с нестопанска цел, фондации и социални предприятия. Те извършват широк спектър от търговски дейности, предоставят богата гама от продукти и услуги на европейския единен пазар и създават милиони нови работни места. Социалните предприятия са и двигател на социалните иновации.

Социалните предприятия съчетават постигането на социални цели с предприемачески дух. Според социалната бизнес инициатива на Европейската комисия социалното предприятие следва да се дефинира като *„оператор в социалната икономика, чиято основна цел е да има социално въздействие, а не да генерира печалба за своите собственици или акционери. Оперира чрез предоставяне на стоки и услуги на пазара по предприемачески и новаторски начин и използва своята печалба преди всичко за постигане на социални цели. Управлява се по открит и отговорен начин, като в управлението участват по-конкретно служители, потребители и заинтересовани страни, засегнати от неговите търговски дейности“*.

„Социално предприятие“ използва обхвата на дефиницията, посочена в чл. 2 от Регламент (ЕС) № 1296/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 11 декември 2013 година относно Програма на Европейския съюз за заетост и социални иновации („EaSI“) и за изменение на Решение № 283/2010/ЕС за създаване на Европейски механизъм за микрофинансиране за трудова заетост и социално приобщаване „Прогрес“, а именно:

„социално предприятие“ означава предприятие, независимо от правната му форма, което:

а) в съответствие със своя учредителен договор, устав или друг правен документ за създаването му, има за основна цел постигането на измеримо, положително социално въздействие, а не генерирането на печалба за своите собственици, членове и акционери, и което:

- (i) предоставя услуги или стоки, които генерират социална възвръщаемост¹ и/или
- (ii) използва метод за производство на стоки или услуги, който възплащава неговата социална цел;

б) използва своята печалба на първо място за постигането на основната си цел и е въвело предварително определени процедури и правила относно всяко разпределяне на печалба между акционери и собственици, което гарантира, че това разпределяне не накърнява основната цел; и

в) се управлява по предприемачески, отчетен и прозрачен начин, по-специално чрез включване в управлението на работници, клиенти и заинтересовани страни, засегнати от стопанската му дейност;

На европейско ниво конкретни характеристики на социалните предприятия включват:

- Извършване на стопанска дейност по предприемачески начин
- С основна цел постигане на социална промяна за определена уязвима група или решаване на важен обществен проблем
- Предприятието е независимо от държавната и местна власт
- Реинвестира преимуществено печалбата си за постигане на социалната цел
- Отчита желанията и предпочитанията на уязвимата група, която подкрепя и
- Се ръководи по прозрачен начин

Само при наличието на всички тези характеристики едновременно, ЕС предоставя подкрепата за СП през програмите и фондовете си. Също така те дават достатъчно ясна и широка рамка, така че различни видове юридически лица да могат да се разпознаят като такива.

Каква е разликата между социалните и традиционните предприятия?

<i>Социално предприятие</i>	<i>Традиционен бизнес</i>
<i>Колективно управление</i>	<i>Ограничен брой собственици</i>
<i>Печалбата се инвестира в дейности със социална мисия</i>	<i>Печалбата се разпределя между собствениците/ акционерите</i>

¹ Под социална възвръщаемост следва да се разбира действия и/или дейности, насочени към подобряване качеството на живот на уязвими групи. Под социална възвръщаемост не се разбира и не следва да се включват дарения и благотворителност.

<i>Социално предприятие</i>	<i>Традиционен бизнес</i>
<i>Комбинира пазарни и обществени ресурси</i>	<i>Използва само частни ресурси</i>
<i>Основна цел – максимизиране на социалните ползи за общността</i>	<i>Основна цел – максимизиране на печалбата</i>

Социалното предприятие обикновено работи в сфери, които не са особено привлекателни за бизнеса, поради очакваните по-ниски печалби и по-бавната възвръщаемост на вложените инвестиции. В бизнеса основната цел е печалбата, социалният ефект остава повече или по-малко в периферията. Обратно е положението в едно социално предприятие, където **социалният ефект от дейността играе основна роля**. Той може да се проявява под различни форми:

- Използване на приходите за подпомагане на определени целеви групи
- Участие на част от целевите групи в стопанската дейност (създаване на заетост)
- Предоставяне на услуги, непривлекателни за бизнеса, на хора в неравностойно положение
- Създаване на възможности за професионална и социална интеграция
- Създаване на социална добавена стойност
- Спестяване на социални разходи

Социалното предприятие е стопанска дейност с двойствен характер: **предприемачество с изразен социален ефект**. Основната му цел не е генериране на печалба на всяка цена, а *постигане на равновесие между генерирането на приходи и постигането на изразен социален ефект*.

Финансирането на социалното предприятие е смесено: може да използва пазарни ресурси - приходи от собствена стопанска дейност и/или договори за услуги (например за делегирани дейности в сферата на социалните услуги, здравеопазването и образованието от държавата или местната власт), както и непазарни ресурси – безвъзмездно финансиране и дарения.

2. Социалното предприятие като част от социалната икономика (т.нар. трети сектор)

Социалните предприятия са част така нареченият *трети сектор* (социалната икономика), който включва в себе си всички онези организации, които не са част от публичния или частния сектори. Третият сектор се състои от асоциации,

благотворителни организации, църкви, клубове, обществени организации, кооперации, взаимно спомагателни дружества, нестопански организации, синдикати и др. *Ролята на социалните предприятия е да засилят развитието на социалната икономика и да осигурят местни ресурси за предлагане на социални услуги за уязвимите групи, които имат нужда от подкрепа.*

На европейско ниво, социалното предприемачество се развива с бързи темпове, като една от причините е невъзможността на държавата да се справи с нарастващите социални нужди на все по-голяма част от населението. Това е силно изразено в райони със застаряващо население, в което нуждите на възрастни и самотно живеещи хора не могат да се покрият от държано делегираните социални дейности. Това важи и за Област Смолян.

В допълнение на това е развенчан митът за пазарната икономика като решение на всички проблеми, и това създава основа за развитие на нова хибридна форма между държавата и бизнеса – така наречената социална икономика. Първоначално е трудно да се възприеме съчетанието на икономически и социални цели, но многото и разнообразни примери в европейския пейзаж потвърждават огромния потенциал на този сектор.

3. История на възникване и наличие на организации в сферата на социалната икономика в област Смолян

Терминът социална икономика се появява за първи път във Франция през 19-ти век, с по-широко значение от използваното в наши дни. Социалната икономика включва всички икономически дейности, осъществявани от предприятия, чиято етика следва следните принципи:

- Поставяне на услугата към членовете или към общността преди печалбата;
- Автономно управление;
- Процес на демократично вземане на решения;
- Предимство на хората и работата над капитала при разпределението на ресурсите.

В ЕС социалната икономика, каквато я познаваме днес съществува от 2009 година. През 2018 г. 14 милиона души са заети в нея. В България тя започва да се развива от 2012 година с приемането на Националната концепция за социална икономика.

Предприятията, които се самоопределят като социални в България са 4 800, но всъщност голяма част от тях не отговарят на критериите за социално предприятие.

Десет години преди приемането на Националната концепция за социална икономика, през 2002 година Каунтърпарт Инт. – България започна реализацията на програма за създаване и подкрепа на социални предприятия с финансиране от Американската Агенция за Международно Развитие. Това е и първото целенасочено използване и въвеждане на термина „социално предприятие“ в публичното пространство в България, което предизвика интерес сред нестопанските организации и местните общности. В рамките на програмата и в периода 2002 – 2006 година са проведени кампании за популяризиране на социалното предприемачество, като механизъм за социално включване, заетост на групи в неравностойно положение и стратегическа възможност за повишаване капацитета на доставчиците на социални услуги. Проведени са обучения и е предоставена техническа помощ и финансиране за създаване на социални предприятия на нестопански организации. В резултат на програмата и с оглед на нарастващата роля на социалната икономика в рамките на Обединена Европа, като част от дейностите за подкрепа на социалните предприятия, е организирана кампания за подготовка на законодателни промени, които да регламентират законово социалното предприятие в съществуващата нормативна уредба. Въпреки усилията на нестопанските организации и изразената политическа воля на правителството за осигуряване на адекватна нормативна уредба, предложенията не се приемат от законодателя.

В рамките на проекта I SEE са изследвани организации от Област Смолян, без значение на правната им форма, работещи в сферата на социалната икономика. Социалното предприемачество в Област Смолян не е добре развито. Пет юридически лица функционират под формата на специализирани предприятия на и за хора с увреждания, други шест са доставчици на социални услуги за възрастни, като нито една от организациите няма Лиценз от ДАЗД за предоставяне на социални услуги за деца. Функционират и няколко общински социални предприятия, осигуряващи заетост на уязвими групи от населението или социални услуги като делегирана държавна дейност. Липсват иновативни социални предприятия.

В рамките на проведените проучвания по проект I SEE са идентифицирани следните *фактори, които значително влияят върху развитието на социалната икономика*:

- Търсене на продукти и услуги, предоставяни от социални предприятия, НПО и др. – устойчивото развитие на тези предприятия зависи от регулярността на приходите в средносрочен план. Развиването на предприемачески умения включва и разработването и прилагането на маркетингови стратегии, които да допринесат за успешното реализиране на продукцията на тези предприятия на местния, съседни и външни пазари.
- Знания, умения и иновативна дейност в сферата на социалната икономика – човешкият капитал и иновационната дейност са ключови за развитие на социалното предприемачество. Развитието на този тип предприятия включва генериране на идеи за продукти и услуги, висока степен на иновативност по отношение на реализирането им и постигането на конкурентоспособност на пазара.
- Предприемачески нагласи – човешкият капитал сам по себе си не е достатъчен за развитие на социалната икономика. Необходимо е да бъдат култивирани и стимулирано развитието на трайни предприемачески нагласи сред населението и най-вече сред рисковите групи. В тази връзка е необходимо повишаване нивото на информираност по отношение на втория шанс в бизнеса за тези предприемачи, които не са имали успешни първи опити да развият собствен бизнес.
- Нагласи за решаване на социално-икономически проблеми и развиване на социално-предприемаческа дейност: този тип нагласи са различни от традиционните предприемачески нагласи. В случая е необходимо лицата, склонни да развият предприемаческа дейност да проявяват социална ангажираност и да имат желание и готовност да създадат социално предприятие.
- Добре развито доброволчеството и голяма членска маса в асоциации и сдружения в сферата на социалната икономика – наличието на голям дял от населението, който активно е ангажиран с решаването на социално-икономическите проблеми в региона е ключово за стимулиране на социалното предприемачество. От една страна, този

сегмент от населението съдържа в себе си значителен потенциал за създаване на социални предприятия. От друга страна, тази част от населението представлява потенциалната потребителска маса на местния пазар на стоките и услугите, които са произвеждани от социалните предприятия.

- Социално-икономическа среда пряко определя възможностите за бизнес развитие, в т.ч. развитието на социалното предприемачество. В тази връзка, негативните тенденции в бизнес развитието и социалното изключване могат да бъдат преодолени и с помощта на специализирани проекти и програми, които стимулират социалните предприятия и изместват фокуса на държавна и местна подкрепа – от социално подпомагане към реално социално включване и активизиране на рисковите групи.
- Достъп до финансиране винаги е с ключово значение за развиване на предприемаческа дейност. Социалното предприемачество би могло да бъде стимулирано чрез осигуряване на достъп до финансиране – в т.ч. микрокредитиране с индивидуализирани схеми за изплащане на кредитите, финансиране на инвестиционната в социалните предприятия, финансиране на иновационна дейност, в т.ч. разработване на продукти в сътрудничество с академични и научни институции (университети, училища по изкуства, изследователски центрове и т.н.), подпомагане развитието на човешките ресурси с осигуряването на специализирани обучения и др.
- Публично-частни партньорства и възлагане на социални услуги от страна на публичния сектор – идентифицирането на продукти и услуги, които традиционно могат да бъдат възлагани на социални предприятия и формулирането на нови идеи от страна на публичния сектор е пряко свързано с устойчивото развитие на социалните предприятия, повишаване нивото на разпознаваемост на предлаганите от тях стоки и услуги, преодоляване на проблемите с ниското търсене и утвърждаване на престижа на социално-предприемаческата дейност.
- Нагласи и ефективни мерки за интегриране на уязвимите групи – стимулирането на социалното предприемачество сред рисковите групи изисква индивидуализиран подход към всяко едно лице в тези групи. Генерирането и финансирането на нови идеи в социалното

предприемачество изисква активното и водещо участие в процеса на самите предприемачи.

- Предлагање на продукти и услуги – качествено производство и осигуряване на по-големи количества за успешен пласмент на съседни и външни пазари.

4. Ползи от социалната икономика и в частност за икономическото развитие и решаване на важни социални проблеми в област Смолян

Ползите от дейността на социалните предприятия имат две направления – икономическо и социално. Социалните ползи са съизмерими с интеграцията и заетостта на хора в неравностойно положение, с приноса към процеса на социално включване и създаване на социален капитал. Най-сериозният икономически показател на ползите от социалната икономика са спестените публични средства за социални помощи, както и допълнителните средства по компенсиране на социалната цена на дългосрочната безработица. Едновременно с това създадената икономическа стойност в социалната икономика също представлява значителна икономическа полза за държавата. Социалната икономика произвежда 0,75% от БВП на България през 2018 г.

Допълнителен икономически ефект от дейността на социалните предприятия е тяхната гъвкавост и способност да мобилизират ресурси с различен произход – пазарни и непазарни ресурси, доброволчески труд и обществена подкрепа.

Директните и индиректните ползи от развитието на социалната икономика, установени в практиката са немалко.

- На първо място, социалното предприемачество допринася за развитие на местната икономика:
- Повишава се броя на наетите и самонаетите лица, като в т.ч. се осигурява заетост на рисковите групи;
- Социално включване на уязвимите групи чрез осигуряване на по-високи доходи на семействата им;
- Възможност за независими от държавата доходи на семействата на лицата с увреждания и осигуряване на достоен живот – на възрастните хора, на лицата с увреждания и т.н.

- Възможност за реализиране на износ на стоки, произведени от социални предприятия, които не се конкурират директно с традиционните продукти, и на които част от добавената им стойност е именно в социално-ориентирания бранд.

В краткосрочен и средносрочен хоризонт след успешното развитие на социалната икономика се наблюдават ефекти, свързани с редуцирането на социалните неравенства и проблемите, свързани с бедността, подобряването на ситуацията със зачитане на човешкото достойнство на рисковите групи и развиването на позитивни нагласи към социалната икономика от страна на местната общност и допълнително насърчаване на доброволчеството.

II.

ЗАКОНОДАТЕЛСТВО И ПОЛИТИКИ В БЪЛГАРИЯ В ОБЛАСТТА НА СОЦИАЛНАТА ИКОНОМИКА И СОЦИАЛНОТО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО

Важно е да бъдем запознати с нормативната уредба

Няма конкретна правна форма за социално предприемачество в България, следователно, социалните предприятия приемат и разнообразието от правни форми, регламентирани в ЗЮЛНЦ и ТР. Те не се регистрират като отделно юридическо лице, тъй като в законовата уредба липсват изрично изброени форми, които могат да бъдат социално предприятие.

Политическата рамка за социалните предприятия е изложена за първи път през 2012 г. в **Концепцията за националната социална икономика**. През месец март 2018 г., към документа е приет **План за действие за изпълнение на Националната концепция за социална икономика в периода 2018-2019 г.** В документа са заложени дейности, които ще допринесат за развитието и утвърждаването на социалната икономика и социалното предприемачество в България. В плана са заложени редица информационни кампании, форуми и семинари, както и представяне на добрите практики в тази сфера. Предвижда се провеждане на трудова борса, по време на която социални предприятия ще предлагат работа на младежи, настанени в социални услуги, както и на хора с увреждания, в риск от бедност и социално изключване. В Плана са очертани и

дейности, които ще подобрят правната рамка, както и дейности, които ще създадат условията за повече партньорства и мрежи на социалните предприятия, в т.ч. **проект на Закон за социалната икономика и правилник за прилагането му**. Включени са и действия, които ще насочат вниманието на потребителите към продуктите на социалните предприятия на пазара. Предвидени са и мерки за създаване на благоприятни условия а образование, обучение и изследвания в подкрепа на социалната икономика. Сред тях са провеждането на анкетни проучвания сред учителите и заинтересованите страни за възможности за разработване на учебни програми и проекти в областта на социалната икономика. Планът включва и мерки за оценка на икономическото и социално въздействие на социалните предприятия върху заетостта и социалното включване на хората в неравностойно положение.

Действащото законодателство в България (Закона за социално подпомагане) предвижда набор от допълнителни регистрации, които традиционно едно социално предприятие следва да извърши, за да осъществява конкретна дейност *(регистрация като доставчик на социални услуги, регистрация за посреднически услуги по заетост, вписване в регистър на Агенция за хора с увреждания, лицензии за предоставяне на социални услуги за деца и т.н.)*.

Сега действащата нормативна уредба в България, която се свързва отчасти със социалните предприятия, а именно - тази която касае специализираните предприятия и кооперациите на хора с увреждания, е фокусирана върху социалното включване и интеграцията на пазара на труда само на една уязвима група. В другите страни не се ограничават до конкретна уязвима група, а напротив, предвидените механизми за подкрепа на социалните предприятия са достъпни за всички, независимо с каква уязвима група работят.

Бъдещи промени в законодателството – проекти на нормативни актове

Проект на Закон за предприятията на социалната и солидарна икономика

В законопроекта се дава определение на понятието социална икономика и социално предприемачество. Основната цел на нормативния акт е правната регламентация на реда и начина, по който ще бъдат разкривани и ще съществуват социалните предприятия и насърчителните мерки, с които държавата ще подпомага тяхното създаване и развитие. Със законопроекта се дава възможност на хората от уязвимите групи да бъдат включени в социалните предприятия. Това

са лицата до 29 г. и над 55 г., хората с увреждания, родителите на деца с увреждания, бежанци, бездомни, зависими, затворници и жертви на домашно насилие. Предвидени са средства за обучения, квалификация и преквалификация на наетите в социални предприятия.

В законопроекта се определят два вида социални предприятия – Клас А – социални предприятия с до трима служители с увреждания или от уязвимите групи или инвестиция до 7500 лв. от печалбата на конвенционалното предприятие в социални публични цели. Другата категория е Клас А+, в която влизат социални предприятия с минимално изискване от 30 наети служители от уязвимите групи или инвестиция от 75 000 лева от печалбата на конвенционалното предприятие в социални публични цели.

Насърчителните мерки за желаещите да инвестират в социално предприятие ще включват подкрепа от фонд „Социална закрила“ и данъчни облекчения, регламентирани в Закона за корпоративното подоходно облагане. Предвиждат се данъчни облекчения до 10% за конвенционалните предприятия, които инвестират в създаването на социално предприятие.

Предстои създаването на Национален регистър на социалните предприятия, в който ще бъдат включени предприятия, отговарящи на определени изисквания. Регистрираните в Националния регистър предприятия ще имат право да кандидатстват и за средства от европейските фондове. Предстои и разработването на електронна платформа, която ще даде възможност на социалните предприятия да обменят опит, да предлагат стоките си и да бъдат подпомагани. Със Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика ще бъде създадена сертификационна марка, благодарение на която потребителите ще могат да разберат кога купуват определена стока от социално предприятие.

Проект на Концепция на Закона за социалните услуги (извадка) – ползи за развитието на социалното предприемачество в областта на социалните услуги

През месец март 2018 г. стартира работата разработване на **Закон за социалните услуги**, с провеждане на заседание на междуведомствената работна група към МТСП за разработването му. През месец юли т.г. вече има разработен Проект на Концепция на Закона за социалните услуги. Този закон ще даде допълнителни възможности за развитие на социални предприятия, работещи в областта на социалните услуги, тъй като съгласно концепцията ще се регламентира нова форма за договаряне/възлагане на предоставянето на социални услуги.

Сега действащата нормативна уредба относно възлагането на управлението на социалните услуги дава право на избор на общините да възлагат управлението на социалните услуги, финансирани от държавния и общинския бюджет, на частни доставчици или да ги управляват самостоятелно. Това, което липсва на сегашната уредба, са механизми за гъвкавост при възлагането, предпоставки за реално и по-голямо партньорство между различните видове доставчици и стимули за частните доставчици да стартират и развиват собствени услуги без риск при бъдеща финансова подкрепа от общината или държавата да се променя собствеността на услугата.

Повечето от иновативните практики и нови услуги в България са първоначално развити именно от частни доставчици, предимно НПО, които се определят като социални предприятия. Съгласно сегашната уредба, за да може такава услуга да получи държавно финансиране, следва да бъде разкрита като делегирана от държавата дейност, а това предполага услугата да не бъде вече на частния доставчик, който я е развил, а на общината. Впоследствие общината не е длъжна да възлага управлението ѝ на частен доставчик и още по-малко е длъжна да я възложи директно на доставчика, създал и развил услугата (с оглед принципа за конкурсното начало и принципа за равнопоставеност на доставчиците). Това не стимулира създаването на нови услуги с частно финансиране, а с оглед все по-нарастващите потребности, особено от услуги за пълнолетни лица, и ограничените средства за първоначални инвестиции от държавата и общините, е изключително важно да не се обезсърчава частната инициатива.

Практически съвети за избора на правна форма и регистрацията на социално предприятие

За да изберете правно-организационната форма на Вашето социалното предприятие трябва да изясните характера на стопанската дейност, която ще извършвате.

<i>Изясняване на основните въпроси</i>	<i>Съвети</i>
<p>Стопанската дейност, която планирате да започнете, свързана ли е/ ще бъде ли свързана с целите на</p>	<p>Ако стопанската дейност, която планирате е насочена напр. към услуги за лица в неравностойно положение, а целите на организацията са/ ще бъдат свързани със</p>

<i>Изясняване на основните въпроси</i>	<i>Съвети</i>
организацията, насочени към социално въздействие?	принос към социалната интеграция на такива лица, може да изберете за правно организационна форма – юридическо лице с нестопанска дейност.
Допълнителна дейност – очаквате ли приходите от стопанска дейност да надвишават приходите от нестопанската дейност на организацията?	В същото време, ако очаквате приходите от стопанската дейност да надвишават приходите от нестопанската, препоръчително е да регистрирате организацията по Търговския закон.
Типа стопанска дейност изисква ли точно определена правна форма?	Например за извършване на здравни услуги социалното предприятие трябва да е учредено под формата на търговско дружество.
Имате ли партньори или съмишленици, които могат да се включат със собствени ресурси за стартиране на социалното предприятие.	Ако да, може да обсъдите възможността за включването им като съдружници в търговско дружество. Ако техният брой е голям, сдружение или фондация е подходящата форма за организацията.

1. Юридическо лице с нестопанска цел

Юридическите лица с нестопанска цел, според ЗЮЛНЦ могат да бъдат сдружения или фондации, могат да извършват стопанска дейност при спазване на законовите изискванията, а именно: стопанската дейност да е допълнителна, свързана с предмета на основната дейност, целево използване на приходите от стопанска дейност за постигане на идеалните цели на организацията, регламентиране на стопанската дейност в устройствения акт (уставът) и забрана за разпределяне на печалба. **В този случай социалното предприятие е неразделна част от самата организация и функционира като допълнителна стопанска дейност.**

На практика в България нестопанските организации традиционно имат активно присъствие в сектора на дейностите по социално включване и успешно партнират на държавата при провеждане на ефективна политика за преодоляване на

социалната изолация. Голяма част от тези ЮЛНЦ извършват стопанска дейност, която има характеристиките именно на социално предприемачество.

2. Социално предприятие като търговско дружество

Другата правна възможност за извършване на стопанска дейност е чрез отделен правен субект, учреден от нестопанската организация или директно свързан с нея. Най-често срещана в практиката форма на търговско дружество като социално предприятие е еднолично дружество с ограничена отговорност (ЕООД). Изискването за социално предприятие, което е регистрирано като търговско дружество, е собственик на мажоритарната част от капитала да е нестопанската организация, като по този начин се гарантира запазване на основната цел на предприятието да подпомогне изпълнението на мисията на организацията. Подобно решение може да се обоснове с нуждата от обособяване на стопанската дейност в отделно дружество с отделно управление, ресурси и счетоводна политика. Това е и предпоставка за избягване на потенциални данъчни проблеми, свързани с отчитането и третирането на стопанска дейност, извършвана от юридическо лице с нестопанска цел.

3. Специализирано предприятие и кооперации на хора с увреждания

Специализираните предприятия и кооперации на хора с увреждания са самостоятелни юридически лица, които са подробно уредени в съществуващото българско законодателство. Според чл. 28, ал. 1 от закона за интеграция на хората с увреждания специализираните предприятия и кооперации на хора с увреждания са тези, които отговарят на следните условия:

1. регистрирани са по Търговския закон или по Закона за кооперациите;
2. произвеждат стоки или извършват услуги;
3. имат относителен дял на лицата с трайни увреждания, както следва:
 - а) за специализирани предприятия и кооперации за незрящи и слабовиждащи лица - не по-малко от 20 на сто от списъчния брой на персонала;
 - б) за специализирани предприятия и кооперации на лица с увреден слух - не по-малко от 30 на сто от списъчния брой на персонала;
 - в) за специализирани предприятия и кооперации на лица с други увреждания - не по-малко от 30 на сто от списъчния брой на персонала;

4. вписани са в регистъра на специализираните предприятия и кооперации на хората с увреждания към Агенцията за хората с увреждания.

За да се квалифицира по смисъла на ЗИХУ едно юридическо лице като специализирано предприятие или кооперация на хора с увреждания, то трябва да отговаря кумулативно на тези четири категории изисквания.

Първото условие, което законът въвежда за СПКХУ, е те да са регистрирани по Търговския закон (ТЗ) или по Закона за кооперациите.

С това изискване ЗИХУ определя възможните правно организационни форми за специализираните предприятия и кооперации на хора с увреждания. Основните правно организационни форми могат да се регистрират както следва:

а) кооперациите на хората с увреждания се регистрират по Закона за кооперациите, защото според българското законодателство това е единствената възможност за регистрация на кооперация.

б) специализираните предприятия на хората с увреждания се регистрират по Търговския закон.

Според Закона за кооперациите **кооперацията** е сдружение на физически лица с променлив капитал и с променлив брой членове, които чрез взаимопомощ и сътрудничество осъществяват търговска дейност за задоволяване на техни икономически, социални и културни интереси. Кооперациите се регистрират при спазване на условията и реда на Закона за кооперациите.

Типология на социалните предприятия

Липсата на урегулирана правна форма на социалните предприятия в България е предпоставка за голямото разнообразие в типологията на самите организации, като те могат да бъдат:

- Самостоятелни търговски фирми, които наемат хора от рискови групи и/или предлагат услуги или продукти за такива хора;
- Специализирани предприятия за хора с увреждания, които осигуряват заетост на тези уязвими групи;
- Неправителствени организации, които развиват стопанска дейност в рамките на законово установената възможност за това или регистрират търговски дружества за развитие на такава дейност, осигурявайки работа за хора от уязвими групи;

- Социални предприятия към общините, които осигуряват заетост на хора от рискови групи (най-често на хора с увреждания);
- Социални предприятия под формата на публично-частни партньорства с общини;
- Дневни центрове за хора с увреждания, които търсят възможности за стопанска дейност с цел социализация и адаптация на своите клиенти;

Това многообразие не изчерпва видовете социални предприятия, които могат да бъдат създадени.

В настоящия бизнес наръчник, с цел по-добро разбиране на насоките за създаване на социални предприятия, видовете социални предприятия са организирани в **две основни групи**: *Предприятия, създадени в резултат на бизнес инициатива и функционират на пазарен принцип* (наречени за краткост „от предприемачески тип“), и *предприятия, при които доминира социалната кауза и печалбата е на заден план*.

Социални предприятия от „предприемачески тип“, такива могат да бъдат например:

- 1) Специализирани предприятия за хора с увреждания – най-масовият тип, устойчиви предприятия, създадени по линия на Закона за интеграция на хората с увреждания.
- 2) Самостоятелни фирми, регистрирани по ТЗ, стартирали със собствени ресурси. Оказват се жизнеспособни именно, защото не разчитат основно на външна финансова помощ.
- 3) Общински специализирани предприятия за хора с увреждания – това е междинен тип между самостоятелните специализирани предприятия и общинските социални предприятия. Те остават ориентирани към печалба и на практика работят на конкурентни начала, но при тежки финансови ситуации могат да разчитат на подкрепата на общините като важни, а в някои случаи основни клиенти.

Социални предприятия с доминираща социална кауза:

- 1) Общински социални предприятия (или публично частни партньорства с участие на общината) – разликата с горния тип (общинските специализирани предприятия) е, че водеща при тях се явява социалната кауза (например, повишаване на жизнения и социален статус на лица от уязвими групи – най-често хора с увреждания). Те нямат право на

самостоятелна стопанска дейност, приходите от дейността им не са достатъчни за да се самофинансират, т.е. те се издържат основно от бюджета на общината и при прекъсване на финансирането, не биха могли да продължат дейността си. Към този тип може да се причисли и единственият случай на предприятие в голям индустриален гигант, който го е създал с цел трудоустрояване на работниците, получили степен на увреждане, докато са работили в комбината. Тук специфичното е, че услугите на социалното предприятие се остойностяват, но на практика то не може да ги предлага на външни клиенти и не генерира приходи.

- 2) Предприятия на нестопански организации – няколко сериозни неправителствени организации имат собствени предприятия, които предлагат продукти на пазара и от печалбата финансират основните си социални дейности. Юридически те могат да функционират като отделно регистрирани стопански субекти или в рамките на възможността за самостоятелна стопанска дейност на НПО.
- 3) Социални услуги за уязвими групи, които търсят допълнително или устойчиво финансиране чрез предприемачеството, заедно с осигуряване на заетост и социализация – най-често дневни центрове за хора с увреждания, които работят за социалното включване на техните клиенти, чрез въвличането им в различни дейности – най-често производство на картички, мартеници, сувенири, пластички и др.

Основната разлика между двата основни вида, описани по-горе е в тежестта на бизнес целите на организацията. Бизнес целите са ясно изразени при предприятията от предприемачески тип и присъстват само абстрактно при предприятията с водеща социална кауза.

Според формата на подпомагане на рисковите групи, могат да се разграничат 4 основни под-групи социални предприятия:

- Предприятия, които създават заетост/ангажират хора от уязвими групи да участват в производствен процес/предоставяне на услуги, т.е. те не са пасивни получатели;
- Предприятия, които предлагат стандартен продукт/услуга, но със социално влияние – например социални асистенти за болни хора, приготвяне на храни за социално уязвими;
- Иновативни продукти, които сами по себе си са свързани със социалното подпомагане или революционни социални продукти – пример за такива

продукти в България са устройства за подпомагане на шофирането на хора с увреждания, които се внасят и монтират от социално предприятие. Предприятия от този тип почти липсват в България;

- Предприятия, които предлагат безплатни продукти/услуги или подпомагат финансово уязвими групи – първата исторически установила се форма на подпомагане, тази възможност все още съществува хипотетично, но изследването регистрира само едно социално предприятие, чиято дейност е комбинация между няколко форми на подпомагане, една от които може да се причисли към тази група. Понастоящем тази форма на подпомагане е характерна по-скоро за гранични на социалното предприемачество области – корпоративна социална отговорност, благотворителност.

В България предприятията от първата група доминират, като в някои случаи е налице съчетание на повече от една от формите на подпомагане, описани по-горе. Това се среща предимно при нови предприятия от предприемачески тип.

III.

ЗАИНТЕРЕСОВАНИ СТРАНИ И ЦЕЛЕВИ ГРУПИ, В Т.Ч. ЛИЧНИ И СОЦИАЛНИ МОТИВИ, МОТИВАЦИЯ НА ЗАИНТЕРЕСОВАНИТЕ СТРАНИ И ДР.

Най-общо, основните заинтересовани страни в процеса на създаване и развитие на социалното предприятие са свързаните с организацията лица, в т.ч.: управителният орган, членовете на организацията (в случай, че е ЮЛНЦ), екипът на организацията, партньорски организации и т.н. Целевите групи са групите лица, към които е насочена идеалната цел на организацията, напр. лица с увреждания, социално слаби лица, лица в риск от бедност и социално изключване и т.н.

Заинтересовани страни, свързани с развитие на социалното предприемачество и социалната икономика в Област Смолян:

- Местните власти - специализирана общинска администрация
- Структури за подкрепа на заетостта - Регионалните структури на АЗ (регионален директорат и бюра по труда)

- Структури в социалната сфера - АСП (Регионална и териториални дирекции на Агенция за социално подпомагане); АХУ (вкл. Регионално представителство)
- Стопанска камара – местни подразделения
- БТПП – местно подразделение – Смолянска ТТП
- Български център за нестопанско право
- Преподаватели, изследващи и преподаващи в областта на социалното предприемачество
- Функциониращите към момента общински социални предприятия
- НПО, ангажирани със социални дейности
- Доставчици на социални услуги
- Предприятия, имащи отношение към социалната икономика
- Сдружения на доброволци

Наличието на законова уредба за специализираните предприятия за хора с увреждания (Закона за интеграция на хората с увреждания), е предпоставка за тяхната масовост, като до голяма степен обяснява припокриването на понятието „социално предприятие“ със „специализирано предприятие“. Социалното предприемачество, в развитите европейски практики, обхваща значително по-широк кръг от целеви групи. **Целевите групи** са лицата, към които е насочена дейността на социалното предприятие и те могат да бъдат също толкова разнообразни, колкото и видовете социални предприятия. Освен за хората с увреждания, социалните предприятия могат да са насочени към:

- лица в риск от бедност/ социално изключване
- лица, живеещи в бедност и социално изключване - от етническите малцинства, включително роми, живеещи в изолирани райони, пенсионери и лица в предпенсионна възраст;
- деца, живеещи извън семейна среда;
- безработни лица - в т.ч. безработни младежи, трайно безработни лица, безработни с ниско образование и без квалификация;
- в контекста на основните уязвими групи в района:
 - ✓ *лица в риск от бедност - ниско платените заети лица;*
 - ✓ *лица с различни видове увреждания;*
 - ✓ *семејства с лица с увреждания, вкл. деца с увреждания;*
- наркозависими;

- и др.

Практически съвет:

При избора на целева група/ целеви групи, към които да насочите дейността на социалното предприятие, е важно да се оценят основните социални проблеми за територията, на която ще се развива организацията.

За района на Област Смолян и територията на Източна Македония – Тракия в Гърция (трансграничния обхват на проекта I SEE), основните проблеми могат да се обобщят, както следва:

- ✘ Районът на Област Смолян и Източна Македония – Тракия в Гърция са сред районите от ниво NUTS II в Европейския съюз с *най-ниски нива на БВП – под 75%* от средното ниво на БВП за 28-те страни членки.
- ✘ *Високи нива на безработица, в т.ч. младежка безработица.*
- ✘ Не са добре *развити професионалното образование и обучение през целия живот.*
- ✘ Високи са нивата на *населението в бедност и социално изключване.*
- ✘ Липса на възможности за алтернативна заетост, които да адресират проблемите с *безработните младежи, дълготрайно безработните и безработните с квалификация и образование.*

Мотивите за създаване на социално предприятие/ развитие на нова дейност в областта на социалното предприемачество могат да бъдат както свързани с мисията на организация, така и с установени потребности на пазара (изхождайки от нуждите на целевите групи и основните проблеми на територията), и/ или движещите цели, като например:

- Постигане на относителна финансова стабилност на организацията с цел продължаване на дейностите по идеалната цел.
- Запазване и по-нататъшно развитие на ресурсите на организацията.
- По-пряк път към постигане на основните цели на организацията.
- Разширяване на дейността на организацията с цел обхващане на по-голяма част от целевите групи.
- Създаване на трудова заетост за част от целевите групи .
- Установени потребности на пазара /пазарни ниши/ в социалната сфера.
- По-добро заплащане на екипа на организацията.

- Реализацията на бизнес-идеята подкрепя вашата лична мотивация.

IV.

БИЗНЕС МОДЕЛИ И ДОБРИ ПРАКТИКИ

Практически съвети за планиране създаването на социално предприятие

Първата стъпка при планиране създаването на социалното предприятие е разбирането на неговата същност – то не е проект, а е бизнес, т.е. стопанска дейност, която има двойствен характер: **предприемачество с изразен социален ефект**. Планирането на бизнес модела включва следните конкретни стъпки за създаването на социални предприятия и/или развитие на дейности от областта на социалната икономика (за стартиращи предприятия и за съществуващи с цел разширяване на дейността):

1. Формулиране на бизнес идеята

Стартирането на всеки бизнес започва с генериране на една или повече бизнес-идеи. Това се основава на проучване на пазара, преценка на необходимия за реализацията ресурс, стратегия и възможности на организацията и проучване на добри практики и опит. Съществуващите организации, планиращи създаването на социално предприятие, могат да започнат с реализирането на една бизнес-идея в сфера, в която вече имат определен опит, тъй като налагането на един продукт или услуга на пазара е свързано както с голям риск, така и с инвестиции, време и т.н. и вероятността да успее с напълно нов за организацията продукт или услуга, предвид липсата на опит в стопанската дейност, е малък. По този начин се избягва до известна степен и рискът продуктът или услугата да бъдат в разрез с мисията на организацията. Новосъздадените организации могат да включат в екипа си членове с опит в областта на бизнес идеята.

От съществено значение е и оценката на потенциала на бизнес идеята, която следва да се основава на проучване на пазара в областта на идеята. Успехът на бизнес идеята се корени в добрата преценка на пазарните реалности. Независимо от това, че планирате създаването социално предприятие, за продуктите/ услугите които планира да предлага организацията, трябва да е налично реално търсене на пазара и потенциални потребители.

От голяма полза би било и проучването на съществуващите добри практики и опит на сродни организации.

2. Оценка на ресурсите

За стартирането на всяка бизнес идея са необходими ресурси, които следва да бъдат изяснени още на етап планиране, в т.ч.:

Човешки ресурси /екип, умения, бизнес-умения, мотивация, необходимост от техническа и консултантска помощ, необходимост от обучение /

- екип за реализиране на бизнес идеята
- умения на екипа за реализация на бизнес идеята
- необходимост от наемането на допълнителни експерти
- необходимост от обучение
- необходимост от използване на бизнес и правни консултации
- начин на мотивация на екипа

Материални активи

- необходими материални активи/ оценка на наличните материални активи
- необходимост от наемането/закупуването на допълнителни помещения и оборудване?

Регистрационни режими

- необходимост от лицензи/разрешителни за извършване на съответната дейност

Възможности за партньорство

- възможности за сключване на договори/ за съвместна дейност с бизнес-партньори или партньорски организации/ работа в мрежа

Навлизване на пазара

- регламентиране на отношенията с доставчици и др. контрагенти
- промотиране/ реклама на продуктите/услугите

Финансови ресурси

- финансови средства необходими за стартиране на бизнес идеята
- начин на осигуряване на финансовите ресурси, идентифициране на възможни източници

Оценката на ресурсите е основа на **бизнес-план**, който стартиращата организация трябва да разработи, за да планира и проследи развитието си и постигането на заложените икономически цели.

3. Формулиране на целите на организацията

На първо място за формулиране целите на социалното предприятие е изясняване на мисията, което трябва да следва основния принцип: **водеща роля има социалната мисия, а стопанската дейност е средството за нейното постигане.**

Мисията е определяща за формулиране целите на организацията. Определянето на целите на социалното предприятие трябва да включва комбинация от цели, насочени към целевите групи (лицата, върху които дейността на организацията ще окаже въздействие) и финансови цели на организацията.

4. Избор на основен модел за функциониране на организацията

Два са основните модели за функциониране на социално предприятие: развитие на стопанска дейност, свързана с мисията на организацията и избор на бизнес, въз основа на по-добрите възможности за приходи, които не е свързан с мисията на организацията.

При първия модел, социалното предприятие може да бъде част от нестопанска организация, при което не следва да се очакват сериозни приходи чрез свързаната стопанска дейност, най-вече поради ограничено платежоспособно търсене на продукта/ услугата. Вторият модел генерира по-високи приходи, част от които се влагат за постигане на различни социални цели и каузи, несвързани с основната мисия на организацията.

Практически съвети за разработване на бизнес план на социално предприятие

След като вече сте изяснили предприемаческата идея, определили сте социалната насоченост, а именно целевите групи и услугите/ продуктите, които социалното предприятие ще предлага, следва бизнес планирането, което ще даде информация за жизнеспособността на социалното предприятие.

Кое е различното при бизнес плана на социалното предприятие в сравнение с този на традиционния бизнес?

социално предприятие

традиционно предприятие

■ социална и финансова насоченост	■ само финансова насоченост
■ финансови цели, насочени към социално влияние	■ по-високи приходи и финансова възвръщаемост
■ решенията се вземат с цел постигане на повече приходи	■ решенията се вземат с цел по-голямо социално въздействие
■ ползите са основно за собствениците	■ множество заинтересовани страни

Основни моменти при разработването на бизнес плана:

- Събиране и анализ на необходимата информация, в т.ч. за продукта/услугата, за потенциалните клиенти, за финансовото състояние на стартиращото социално предприятие. Добрият бизнес план се основава на качествено проучване и анализ на цялата информация, свързана с предприемаческата идея.
- От съществена важност е анализа на отрасъла/пазара и маркетинговия план.
- Проучване на конкуренцията, на предлаганите от нея продукти/услуги.

Примерно съдържание на бизнес плана:

РЕЗЮМЕ – информация за организацията, основните сфери на дейност, мисия и цел на социалното предприятие, продукт и пазар, влияние на социалното предприятие върху мисията на организацията, критични рискове и фактори за успех.

ВИЗИЯ, МИСИЯ И ОПИСАНИЕ НА БИЗНЕСА – визията за социалното предприятие, мисията на организацията и кратко описание на бизнеса. Важно е се подчертаването на това как социалното предприятие допринася за постигане на социалната мисия. Описанието на бизнеса включва продукта/услугата, отрасъла и целевия пазар.

АНАЛИЗ НА ПАЗАРА – информация за целевия пазар, търсене и предлагане, размер на пазара, тенденции, бариери за навлизане. Пазарни сегменти, първоначални мотиви за купуване на продукта или използване на услугата. Конкурентни предимства.

ОЦЕНКА НА ОРГАНИЗАЦИЯТА, СРЕДАТА И ОТРАСЪЛА - SWOT анализ – оценка на силните и слаби страни, възможностите и заплахите, анализ на външната среда и на отрасъла. Ключови стратегии за успех на социалното предприятие, мерки за преодоляване на рисковете на средата, възможностите на сектора. Анализът на външната среда включва фактори, които са външни за организацията и трябва да е изключително добре структуриран и насочен към

данни, които имат пряко и косвено влияние върху бизнес сектора. Факторите на външната среда могат да бъдат групирани: икономически; социални; технологични; политически.

АНАЛИЗ НА КОНКУРЕНЦИЯТА – ключови конкуренти, динамика на конкуренцията, капацитет, силни и слаби страни на конкурентите, стратегия на социалното предприятие спрямо конкурентите, не бива да се подценява индиректната конкуренция - тези, които предлагат аналог на продуктите и услугите на социалното предприятие.

МАРКЕТИНГОВ ПЛАН - Ролята на маркетинговия план е ключова при разработване на бизнес плана на социалното предприятие. Той представлява базата, върху която се съставят всички останали раздели. Той включва елементите на маркетинговия микс: продукт/услуга, дистрибуция, ценообразуване, промоция; стратегии за продажби. Определянето на продуктова и ценова стратегия на социалното предприятие се базира върху анализа на пазара и конкурентите. Ако продуктът/ услугата на социалното предприятие има повече конкурентни предимства, при определяне на цената може да се приложи по-гъвкав подход. Ако обаче има много конкуренти със сходен продукт/ услуга, то трябва да се следи средното ценово равнище.

МЕНИДЖМЪНТ ПЛАН - структура на управление, екип на социалното предприятие и описание на организационната структура.

ОПЕРАТИВЕН ПЛАН - описание на оборудването, съоръженията, каналите за снабдяване, процеса на производство и други активи, необходими за функциониране на социалното предприятие. Процесът и технологията на производство, системи за контрол на качеството.

ФИНАНСОВ ПЛАН - начални разходи (активи - ДМА, ДНА и т.н.); прогнозен отчет за приходите и разходите; прогнозен баланс; прогнозен отчет на паричните потоци.

ОЦЕНКА НА РИСКА И ПЛАНИРАНЕ НА СЛУЧАЙНИ СЪБИТИЯ - анализ на потенциалните рискове, свързани с организацията и външната среда и план за справяне с тях.

Нещо полезно

За подготовката на бизнес плана можете да ползвате и външна експертна помощ. По проект I SEE, в рамките на който е разработен настоящият проект, вторият български партньор – Смолянска търговско-промишлена палата изгражда структура за подкрепа на социалното предприемачество. Част услугите на

ново изградената структура включват *услуги за бизнес-развитие*: подкрепа в ранен стадий на идеята за социално предприемачество, и за разрастване на съществуващи предприятия (обикновено с история от две години), чрез:

- **бизнес инструменти:** Осигурява достъп до информационни ресурси в областта на социалната икономика, знания, наставници и идентифициране на възможности за финансиране. Разработва бизнес планове и маркетингови стратегии
- **консултиране:** Подкрепя и съветва потенциални и стартиращи предприемачи от генерирането на идеи до стартирането на социалното предприятие.

Бизнес модели и добри практики в областта на социалното предприемачество

В рамките на Дейност 2 „Разработване на франчайзингови модели“, реализирана по проект № В2.9с.06 от 23.10.2017 г. „Насърчаване междурегионалното развитие на социални предприятия“ (“I SEE: Interregional Social Enterprise Empowerment”) са проучени добри практики на социални модели, прилагани в Област Смолян и на територията от РГърция, както и в други страни от ЕС и е разработен франчайзингов модел за две добри практики от българската страна и две от гръцка.

Ако все още нямате ясна идея за дейността на социалното предприятие или за разнообразяване дейността на организацията с дейности със социална насоченост, може да намерите подходящи идеи, в някой от следващите социални модели на добри практики.

Предоставяне на социални услуги за уязвими групи чрез публично-частно партньорство

РЕГИОНАЛНО ДРУЖЕСТВО ЗА ЗАЕТОСТ И СТРУКТУРНО РАЗВИТИЕ - РДЗ И СР” ООД, България

Целева група: лица с увреждания, самотно-живеещи възрастни хора и други уязвими групи от населението.

Дейност:

Дружеството е създадено през 2013 г. със съдружници ОБЩИНА СМОЛЯН, ОБЩИНА ЧЕПЕЛАРЕ, ОБЩИНА БАНИТЕ, "БКС" ЕООД и ЕТ "ГЕОРГИ ПАНАЙОТОВ". Към момента дружеството предоставя следните услуги за възрастни лица:

- Домашен помощник за възрастни хора
- Личен асистент за възрастни хора
- Социален асистент за възрастни хора

Чрез тези услуги се предоставят грижи за задоволяване на ежедневни потребности в домашна среда. Съобразно спецификите, те са насочени към: подпомагане на основни битови нужди; социална работа и консултации, съдействие за организация на свободното време и осъществяване на контакти; поддържане на хигиена, пазаруване и приготвяне на храна, пране и други комунално-битови дейности; доставка на храна, съдействие за снабдяване с необходимите помощни средства, приспособления и съоръжения за хората с увреждания и медицински изделия; битови услуги и др.

Финансиране:

Дружеството предоставя услугите чрез финансиране по проекти, финансирани от ОП „Развитие на човешките ресурси“, чрез Европейския социален фонд. Дружеството участва в множество проекти, в т.ч. като бенефициент, в партньорство с общините и като изпълнител на дейности по проекти.

Осигуряване на заетост на лица с увреждания и провеждане на силна социална политика за подпомагане на членовете на кооперацията и заетите в производството лица

ТПКИ „Първи май“ – гр.Смолян, България

Целева група: хора с увреждания.

ТПКИ "Първи май" е създадена на 18.07.1960 г. Кооперацията разполага с производствена сграда в гр. Смолян и изнесени цехове в смолянския квартал "Устово" и в село Смилян - Смолянска област. Към момента в ТПКИ "Първи май" работят 70 човека, от които 49% са хора с намалена над 50% трудоспособност.

Фирмената философия на ТПКИ "Първи май" гласи: "При поетия социален ангажимент да задоволи в пълна степен изискванията на настоящите си клиенти, да търси нови пазарни ниши, да постигне по-добра ефективност и качество, да разшири производството си".

Социална политика:

ТПКИ "Първи май" провежда силна социална политика, осигурявайки на членовете си подкрепа при профилактиката и лечението на различни заболявания, гарантиран балнеологичен отдиш, съответстваща работна среда на специфичните потребности на заетите в производството хора с увреждания.

Най-силната проява на социалната политика на Кооперацията е извършената професионална преквалификация, в съответствие с провежданата трудна стратегическа промяна в производството и преминаването към нови технологични решения.

Дейности:

В годините Кооперацията е имала разнообразен предмет на дейност: производство и реализация на детска и бебешка конфекция, трикотажна конфекция, ръчно плетиво, метало-пресови изделия, опаковки от картон и целофан, като основно е оперирала на вътрешния пазар.

С настъпилите през 1989 г. промени в страната и преминаването от планова към пазарна икономика, Кооперацията е предприела специализация в производството на трикотажни облекла, като за натовареността на производствения капацитет се разчита основно на ишлеме.

Към момента кооперацията извършва основно производство на трикотажно облекло и на опаковки от хартия и картон.

Финансовият резултат през последните две години е положителен, а за последния отчетен период е по-висок, което говори за нарастване на положителните резултати от дейността на Кооперацията.

Извършеното технологично обновление и подобрената среда и условия на труд чрез реализиране на проекти към АХУ, водят до отлични резултати, като престижното име на ТПКИ "Първи май", синоним на надежден партньор, осигурява регулярни поръчки от фирми като: "Адидас", "Пума", "Рийбок", Харлей-Дейвидсън", "Зара" и др.

Предприятието е поело *социални ангажименти* – осигурените работни места са устойчиви и въпреки трудностите ръководството се стреми чрез разработване на нови пазари да наложи устойчив темп на нарастване на работните места за хора с увреждания.

Финансиране:

Приходи от производствена дейност - производство на трикотажно облекло и на опаковки от хартия и картон.

Оползотворяване на храни – подпомагане на хората в нужда с топла и/или суха храна. Предоставяне на топла и/или суха храна на социално слаби, пенсионери, самотни възрастни или с ниски доходи хора от Хранителна банка, която събира храна чрез дарения и договори за изкупуване на ниски цени на стоки с изтичащ срок на годност

ХРАНИТЕЛНА БАНКА – СМОЛЯН, създадена от Фондация „Ако си дал!“ в партньорство с Община Смолян, България

/Инициативата е в процес на реализация/

Целеви групи: социално слаби, пенсионери, самотни възрастни или с ниски доходи хора.

Дейност:

Фондация „Ако си дал!“ е създадена през 2015 г. и е известна с инициативата „Help corner“ или т. нар. „уличен хладилник“.

Чрез инициативата се подпомагат хората в нужда с топла храна или суха храна в пакети. Това става под формата на т.нар. Хранителна банка. Община Смолян подкрепя инициативата чрез осигуряване на помещения, отговарящи на санитарно-хигиенните изисквания на институциите. Общински съвет - Смолян предостави за безвъзмездно ползване на фондацията помещение в Стоматологичната поликлиника на областния град. Помещението, което им дава общината за срок от пет години, е с площ 15.20 квадратни метра, предназначено е за хранителна банка. Нужно е за складиране на сухи продукти, които да раздават на нуждаещи се хора.

Могат да се направят и списъци на самотни и бедни хора в отдалечени места в Общината, които се нуждаят от тези храни. Идеята е в склада да се събира храна, която да се доставя до домовете на хората, а разходите по транспорта са за Фондацията, както и издръжката на склада - хранителна банка. Предстои сертифициране от Агенцията по храните в Смолян.

Хранителната банка ще събира първоначално всички храни, които ежедневно изхвърлят от топлите витрини в "Лидъл" и "Била". Двете големи вериги имат

пекарни, в които ежедневно пекаат кифли, кроасани и др., които всяка вечер изхвърлят. Първоначално ще са тези храни, а след това всички, които са с изтичащ срок на годност. По статистиката на двете вериги за Смолян тези храни са 10 тона седмично. „Ако си дал“ притежава опит в изхранването на големи групи хора, също така притежава дългосрочно партньорство с големите хранителни вериги.

Първият хладилник, който той отвори преди 3 години, е на ъгъла на улиците „Янко Забунов“ и „Бурел“ в кв. Иван Вазов в столицата. Оттогава вече в десетки градове има такива хладилници, от които хората в затруднение могат да си взимат храна 24 часа в денонощието. А храната я оставят други хора, които заминават за почивка, командировка или на гости.

Финансиране:

- дарения
- собствени средства

Осигуряване на заетост на рискови групи от населението

Общинско социално предприятие "ОЗЕЛЕНЯВАНЕ И БЛАГОУСТРОЙСТВО" – град Доспат, България

Целева група: БЕЗРАБОТНИ ОТ РИСКОВИ ГРУПИ.

Дейност:

Създадено по ПРОЕКТ по схема BG051PO001-5.1.02-0006 „Нови възможности“ по ОПРЧР 2007 – 2013 г.

Специализирано звено на общината за управление на общинско имущество за задоволяване на потребностите на населението, като има за основна цел постигането на измеримо, *положително социално въздействие, а не генерирането на печалба*. Дейностите са насочени към подобряването на качеството на живот на уязвимите групи и за осигуряване изпълнението на общинските дейности по благоустрояване и озеленяване, както и всички други дейности по управление, изграждане, поддържане, ремонт и реконструкция на обекти, мрежи и съоръжения на техническата инфраструктура и други имоти – общинска собственост, както и предоставяне на други услуги или осъществяване на други местни дейности, необходими за задоволяване на потребностите на общината или на нейното население, за да се постигне социална възвръщаемост, а не генерирането на печалба. *В управлението на предприятието участват и хора от*

уязвимите групи, а дейността му се състои в това да се постига трайно социален ефект и въплъщаването на неговата социална цел.

Финансиране:

- Общински бюджет
- Дарения и спонсорство
- Други източници

Осигуряване на заетост на рискови групи от населението и съхранение на местните традиции

Общинско социално предприятие "ОЗЕЛЕНЯВАНЕ И БЛАГОУСТРОЙСТВО" – Рудозем, България

Целева група: БЕЗРАБОТНИ ОТ РИСКОВИ ГРУПИ.

Дейност:

Създадено по ПРОЕКТ BG051PO001-5.1.02-0006-C0001 "Създаване на заетост чрез развитие на социално предприемачество в Община Рудозем" - ОПРЧР 2007 – 2013 г., схема „Нови възможности“. През 2012-2013 г. е създадено ново социално предприятие първото по рода си в общината, чиято цел е осигуряване на заетост на уязвими социални групи. В предприятието се реализират различни видове дейности (*озеленяване, социални услуги в домашна среда и запазване на традиционните занаяти в общината*).

ОСП се помещава на втория етаж в Дома на културата и осъществява дейност, основно насочена към запазване на българските занаяти. Социално предприятие – Рудозем може да се определи и като работилница на народното изкуство.

Изделията в работилницата се изработват ръчно или от т.нар. тип "handmade" - аглоци, терлици, цедила - типични за родопския край и Родопска планина. За да покажат красотата на традиционното, родопското, българското изкуство, работещите в ОСП правят и демонстрации на начина на изработка на изделията.

Сред продуктите на ОСП са и малки сувенири, подходящи за подаръци. Специален комплимент за най-малките, пък са handmade плюшени играчки. Всеки желаещ да си закупи артикул от Социалното предприятие може да го направи на място в работилницата, тъй като изработените продукти са както за дарения, така и за продажба.

Финансиране:

- Общински бюджет
- Дарения и спонсорство
- Други източници

Обучение на лица от уязвими групи, чрез форма на социална услуга, насочена към професионално обучение на лица с определена степен намалена работоспособност, навършили 18 години

Сдружение „Инсайт“ – град Смолян, България

Целева група: лица с определена степен намалена работоспособност, навършили 18 години

Дейност:

Предоставяне на обучения под формата на социална услуга, насочена към професионално обучение на лица с определена степен намалена работоспособност, навършили 18 години.

Финансиране:

Проекти, финансирани по програмите на ЕС.

Развитие на бизнес дейности в посока на социалната икономика с крайната цел: повишаване качеството на живот и социално-икономическата рехабилитация на хората с проблеми с психичното здраве, които, наред с други неща са изключени от трудовия пазар

„Climax Plus“ - Кооператив за подобряване на социално-икономическата рехабилитация на хора с ментални увреждания, Гърция

Целева група: лица с ментални увреждания

Дейност:

Организацията е ограничено социално партньорство на третия сектор за психичното здраве на префектура Атика - частноправно юридическо лице с ограничена отговорност, създадено с министерско решение през 2005 г.

В рамките на оперативната програма за здравеопазване за периода 2000-2008 г. (ре) интеграция на лицата с проблеми на психичното здраве в производствения процес, KOISPE Climate Plus, финансиран от Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд и Министерството на здравеопазването и

социалната солидарност за разработването на планове за действие като мулти-дейности и мулти-лаборатория.

Дейности на Climax Plus:

- Climax Plus извършва кетъринг услуги за различни събития.
- Разполага със съоръжения за рециклиране на хартия и други рециклируеми материали (събиране, сортиране и препродажба).
- Радио "Climax Plus" - радиостанция, която разсейва хората с ментални увреждания.
- Работилница за изграждане на стенни часовници, в която са наети социално изключени хора.
- Многофункционалният комплекс "Porphyra" отговаря на изискванията на тези, които търсят място за организиране на всякакъв вид събития.

Финансиране:

Приходи от дейността и средства по проекти, финансирани от ЕС.

Публично-частно партньорство между местен орган (Община Атика) и хъб за микрофинансиране, чрез концесия на общински пазар, чиито наематели се финансират с начален капитал от хъба

Общински пазар в Атина, отдаден на концесия на хъб за микрофинансиране, който подкрепя малки местни бизнес инициативи и социални иновации, Гърция

Целева група: предприемачи, в т.ч. развиващи социални иновации

Дейност:

Общинският пазар на община Атина е търговски център на района повече от 50 години. Днес той е първият пазар на социалната икономика в Гърция.

Основната цел е да се превърне в лост за възстановяване на местната икономика, който да привлече нова аудитория на пазара, продукти и услуги на гражданите и предприемачите в региона, като същевременно предложи нов опит на атинското население.

Пазарът се съсредоточават върху човека и околната среда, като същевременно се осигурява план за устойчив растеж - предприятия, които съчетават класическите бизнес операции с предложение за социални иновации. Отворената покана към бизнеса се ръководи от принципите, произтичащи от концесията на общинския пазар в Кипсели, община Атина.

За да развива и подкрепя по-нататък бизнес практиките и инициативите, които да стартират на общинския пазар в Кипсели, **Impact Hub Athens** осигурява синергията чрез осигуряване на начален капитал от € 5 000 за всеки нов наемател и допълнителен механизъм за микрофинансиране до € 5 000. Тръстът е организация с нестопанска цел, която подкрепя стартиращи фирми и съществуващи малки фирми в бранша, осигурявайки бизнес развитие и микрофинансиране до 10 000 евро.

Финансиране:

Сградата на пазара е реновирана с европейски средства в периода 2007-2013. Управлява се от Impact Hub Athens с договор за концесия. Отдадена е на концесия.

Местна и международно свързана мрежа за положително социално въздействие, чрез насърчаване на предприемачество, в т.ч. социалното предприемачество

Хъб за въздействие Атина - Impact Hub Atina (стопанисващ общинския пазар в Атина)

Целева група: предприемачи, в т.ч. социални предприемачи и лица от уязвими/рискови групи

Дейност:

В хъба, бизнес и творчески специалисти работят за проектиране и внедряване на бизнес модели за развитие на предприемачеството. От социалната интеграция, околната среда и справедливата търговия, Impact Hub Athens свързва квалифицирани специалисти, създавайки межкултурна мрежа със силно социално въздействие, като осигурява заетост на хора от уязвими / рискови групи.

Impact Hub предлага:

- **Работно място:** Предлага места, където може да се работи, да се организират срещи и събития и т.н. В допълнение към удобната и функционална хостинг среда, предлага гъвкави абонаменти и се грижи за професионалните нужди на клиентите.
- **Събития:** Организира събития, които вдъхновяват творчеството и осигуряват ценни знания и подкрепа за бизнеса. Проектира и координира презентации и семинари по различни теми, свързани с иновациите и предприемачеството.

- **Образование:** Предлага набор от програми, които са свързани помежду си, като се започне с идентифицирането на идеята, интегрирането ѝ в подходящото образователно и бизнес планиране, лична подкрепа.
- **Общност:** Създава взаимосвързаност и партньорства между членовете на местната и глобална общност, насърчавайки културата на социалното предприемачество.
- **Бизнес инструменти:** Предлага инструменти и методологии, осигурява достъп до ресурси, знания, наставници и възможности за финансиране, за да покаже влиянието на бизнеса на клиентите.
- **Консултации:** Подкрепя и съветва екипи на предприемачите от генерирането на идеи до инкубиране и ускоряването / мащабирането.

Финансиране:

Приходи от дейността и средства по проекти, финансирани от ЕС.

Подкрепа на моделите за социално предприемачество, насочени към подобряване на мрежите на социалната икономика на местно, регионално и европейско ниво

Социално кооперативно предприятие за социална и зелена икономика, иновации и култура „Вятърът на промяната“ (“Wind of Renewal”), Гърция

Целева група: местни общности, в т.ч. в селските райони

Дейност:

- Формулира стратегии и планове за действие на участниците в сектори, свързани със социална и зелена икономика.
- Повишаване на екологичните, социалните, технологичните и икономическите иновации от научноизследователските и научноизследователските институти, обществото и икономиката .
- Обмен на знания, добри практики и опит относно "Местно устойчиво развитие" в градските и селските райони.
- Създаване на мрежи и сътрудничество между организациите на местно, регионално, национално и европейско равнище, насочени към екологична, социална и икономическа устойчивост.
- Консултантски услуги и трансфер на ноу-хау за по-екологична икономика, опазване на околната среда и създаване на "зелени" работни места на местно ниво.

- Оценка и подкрепа на моделите за социално предприемачество, насочени към подобряване на мрежите на социалната икономика на местно, регионално и европейско ниво.
- Сътрудничество със социални, бизнес, местни и регионални заинтересовани страни, камари за представяне и прилагане на предложения / програми (европейски, национални, регионални) в сектори като опазване на околната среда, кръгова екологична икономика, устойчивост на местно ниво.
- Участие на обществеността, представители на пазара и социално - търговски представители за устойчиво регионално развитие, зелена икономика, социално предприемачество, екологично - социални иновации, устойчиви обществени поръчки, управление на околната среда.
- "Wind of Renewal" предоставя услуги на обществеността, частния сектор, властите, социалните предприятия, мрежите и други заинтересовани страни в следните области:
 - ✓ укрепване на екологичната, социална и финансова устойчивост на икономиката
 - ✓ рехабилитация на физическата среда,
 - ✓ запазване и развитие на природното и културно наследство
 - ✓ насърчаване на зеленото и социалното предприемачество, местната заетост и развитието на общностите и предоставянето на услуги на населението, като се вземат предвид променящите се демографски структури.
 - ✓ Местни планове за устойчиво развитие
 - ✓ Планове за устойчиво градско развитие
 - ✓ Еко-, социално-устойчиво развитие на островните, планинските и селските райони
 - ✓ Планове за устойчива градска мобилност

Финансиране:

Приходи от предоставяните услуги.

Включване на местната общност в дейности за развитие на туризма, в т.ч. изследване, проектиране, изпълнение, популяризиране и управление на туристически пътеки в тясно сътрудничество с местната общност

Социалното кооперативно предприятие „Пътеките на Гърция“, Гърция

Целева група: местната общност

Дейност:

Партньорствата за социални кооперативни предприятия в Гърция са създадени през 2010 г. с визията да помогнат на Гърция да се превърне в една от 10-те най-добри туристически дестинации в света.

Дейност: рехабилитация на старите пътеки в различни населени места, така че да отговарят напълно на нуждите на съвременния турист. Почистване на пътеките, маркиране и популяризиране в Гърция и в чужбина. Подкрепа на местното население, чрез прехвърляне на знания за управлението на пешеходни пътеки.

Разработена е мрежа от специализирани партньори, внимателно подбрани за качеството на работата им и скоростта на отговор на нуждите на работата.

„Пътеките на Гърция“ включва донори, асоциации, фирми, общини и регионални власти. Организираните туристически пътеки: в Китхера, Сифнос, Серифос, Драма, Месиния, Кефалония, Преспа езера и много други места.

Изследване, проектиране, изпълняване, популяризиране и управление на туристическите пътеки в тясно сътрудничество с местната общност.

КУЛТУРА: Записване на всички интересни места на културния пейзаж - от прагове и кладенци до средновековни замъци и древни храмове.

ПРИРОДА: Изучаване подробно на природата и геологията, които обграждат пътеките и записване на всяка интересна точка.

ПЕШЕХОДНИ ПЪТЕКИ: Проследяване на всички стари пътеки, записване състоянието им и детайлизиране.

Финансиране:

Приходи от предоставяните услуги.

Социален модел: Предоставяне на социални услуги на хора с увреждания и организиране на доброволчески кампании

Асоциация на хора с увреждания и приятели на префектура Родопи, "Перпато" (PERPATO), Гърция

Целева група: хора с увреждания

Дейност:

Основана през септември 2002 г. от група приятели на хора с увреждания и техните семейства, днес "Перпато" включва около 300 членове с увреждания и 150

активни доброволци. От 2005 г. асоциацията обучава студенти от катедра "Социална администрация" (Факултет по социална работа - Демокритски университет в Тракия).

През 2003 г. Асоциацията "Перпато" предоставя услуги по социални грижи. Гръцкият Национален център за социална солидарност през 2011 г. акредитира "Перпато" като официален доставчик на услуги за социални грижи в частния сектор с нестопанска цел на гръцкото Министерство на здравеопазването и социалната солидарност. През август 2011 г. "Перпато" е акредитиран с управленска компетентност тип "Б" и "С", съгласно модела ELOT 1420 за приложна област: планиране и изпълнение на съфинансирани проекти (обществени поръчки за доставки и услуги).

Предоставени от асоциацията услуги:

- Емоционална подкрепа и консултации за хора с увреждания и техните семейства
- Консултиране и информиране на хората с увреждания относно техните права
- Посещение на хора с увреждания за предоставяне на обществените услуги (само при необходимост)
- Включване на хора с увреждания в обществото, работа и образование
- Информирание и посредничество по отношение на рехабилитационните центрове в Гърция или в чужбина
- Предоставяне (безплатно) на ортопедични продукти на хора с увреждания (продуктите се събират чрез дарения)
- Осигуряване на транспорт на членове на организацията със специализиран транспорт за хора с увреждания

С приноса на доброволците, през 2003 г. са създадени групи за хора с увреждания по: водни упражнения; консултиране; компютри; музика; театър; изработване на сватбени подаръци.

Финансиране:

Дарения

Средства по проекти, финансирани от държавния бюджет и/ или от ЕС - изпълнение на обществени поръчки за доставки, услуги изпълнение на специфични дейности за хора с увреждания.

Социална интеграция на психични разстройства и умствена изостаналост

Асоциация на хората с психични разстройства и умствена изостаналост "АГИО ТЕОДОРИ" (Agioti Theodoroi) - префектура Родопи, Гъция

Целева група: хора с психични разстройства и умствена изостаналост

Деинност:

Основана през януари 1981 г. от родители на хората с увреждания (умствена изостаналост и с повишена чувствителност) от префектура Родопи, днес в Асоциацията членуват 300 членове, като тя е призната за основния и уникален доставчик на услуги за възрастни с умствена изостаналост в префектура Родопи.

Асоциацията работи в тясно сътрудничество с SEFA, и Министерството на социалната политика, Тракийски университет Демокрит, Университета в Комотини, Университета на Македония и Университета на Егейско море. Студентите от тези институции извършват своята практика, изследвания и специализация в Асоциацията. Асоциацията сътрудничи също с община Комотини, региона на Източна Македония и Тракия, помощното училище Комотини, културните и спортни клубове и отбори от Родопи и други центрове за дневни грижи и защита на хората с увреждания.

Една от най-важните цели на Асоциацията е да подпомага и подкрепя във всяко едно отношение възрастните хора с увреждания от Родопи, във всички области на живота им и тяхната социална интеграция и взаимно приемане, така че те да живеят, доколкото е възможно, като самостоятелни и равноправни членове на обществото.

Финансиране:

- Дарения от физически лица и частни организации, клубове и фирми, спонсорства, редовни и извънредни членски вноски.
- Безвъзмездни средства или субсидии от всякакъв вид от юридическите и местните органи.
- Средства от фондовете за социално осигуряване.
- Фондовете на Европейския съюз за подпомагане или други европейски програми за хора с увреждания, включително програми за деинституционализация и реинтеграция.

- Приходи от продажба на продукти, произведени в от членове на асоциацията, като свещи, календари, икони, свещници, аксесоари, декорации и т.н.

Насърчаване на местните производители чрез създаването на потребителска кооперация с функциониращ мини-пазар на местни продукти

„МАЗИ“ (MAZI) – Инициатива за учредяване на потребителска кооперация в Ксанти

Целева група: местната общност

Дейност:

"Мази" е дружество с ограничена отговорност с нестопанска цел, регистрирано по Закон 1667/1986, в контекста на социалната и солидарната икономика. Целта на инициативата е създаване на мини-пазар за хранителни стоки е, където хората могат да закупят местни продукти без посредници, подпомагане на местни производители и занаятчии, като в същото време се контролира качеството. Приходите се използват за нужди на членовете (но не и за дивиденди) и местното общество.

Целта на мини-пазара е да се поддържат ниски цени, благодарение на липсата на посредници. Потребителите подкрепят местни производители и изграждат отношения на доверие и солидарност помежду си.

Финансиране:

- Приходи от продажба на продукти

Social Impact Factory, Холандия

Фабриката за социално въздействие е структура за подкрепа на бизнеса, която има за цел да стимулира създаването на социални предприятия и да внедри по-социално отговорно поведение в бизнеса. Тя насърчава многостранни и междусекторни партньорства за справяне със социалните предизвикателства. Създадена е като платформа за свързване и вдъхновение на организациите да станат по-социално отговорни и да ускорят създаването на общество, което цени бизнесът справедливо, устойчиво и цялостно.

Social Impact Factory е създадена през 2014 г. чрез партньорство между община Утрехт и фирма "Къркман". За създаването и са осигурени 200 000 евро начално

финансиране от община Утрехт, изплатена за период от три години, както и 45 000 евро от учредителите - партньори. Мисията на Kirkman Company е да подпомогне традиционния бизнес, да акцентира върху социалните и екологичните цели и да ги прибави към основната си мисия. Община Утрехт има за цел да постигне най-ниската безработица сред всички холандски общини и търси нови сътрудничества, новаторски решения и публично-частно сътрудничество за постигането на тази цел. При основаването на Фабриката за социално въздействие общината инвестира в мрежа от организации, свързващи местните власти, социалните предприятия и частните организации.

Фабриката за социално въздействие е холистична и приобщаваща политическа инициатива, обхващаща различни области на политиката. Всяка организация, която активно се ангажира със своята цел, може да се присъедини към мрежата. Фабриката вярва, че социалните предприятия могат да процъфтяват само в една благоприятна екосистема.

Следователно, тя се съсредоточава не само върху социалните предприятия, но и върху обединяването на голяма и разнообразна група от организации за създаване на такава екосистема. Идеята е, че свързването на социални инициативи, ръководени от гражданите, социалните предприятия и традиционните предприятия, може да постигне значително социално-икономическо въздействие, особено когато се подкрепя от местните общини.

Нейната цел е да вдъхновява, свързва и насърчава организациите да внедряват социално отговорно поведение и да създават благоприятна среда ("екосистема") за социалните предприятия. Всяка организация, която активно се ангажира с тази цел, може да се присъедини към мрежата. Фабриката действа като свързващо звено, обединявайки и хармонизирайки усилията и действията на своите членове чрез. През януари 2016 г. Social Impact Factory стартира "Пазар на социалното въздействие" - онлайн бизнес (B2B) пазар за компании (включително социални предприятия), търсещи възможности за закупуване на социални продукти или услуги. В момента над 90 социални предприемачи предлагат своите услуги на пазара. Те първо преминават бързо сканиране, в което се разглежда тяхната обществена цел; как те реинвестират печалбите; как собствеността им отразява мисията на предприятието, като използва демократични принципи или се съсредоточава върху социалната справедливост; и броя на наетите лица, които са били изключени от пазара на труда. Мениджърите на покупки в традиционните

компани и общини използват пазара, за да публикуват своите нужди от поръчки или търсят евентуални доставчици.

Учредителните партньори са местни предприятия, социални предприятия и една общностна организация, като всяка от тях допринася с финансовата си подкрепа според капацитета си. Университетът в Утрехт е свързан с организацията чрез своята социална инициатива за предприемачество. В допълнение към учредителните партньори, над 100 организации (включително социални предприятия, местни предприятия и общини) участват в дейностите на Фабриката като потребители или доставчици на услуги. Въпреки че концепцията за Фабрика за социално въздействие е разработена за първи път в Утрехт, целта е да се приложи национално покритие и да се споделят знанията и практиките в цялата страна.

Фабриката сега предлага своите услуги на 14 други общини в Холандия. Освен това 16 от 32-те най-големи града в страната са изразили интерес да възприемат модела, създаден от Фабриката за социално въздействие.

Основните дейности на Фабриката за социално въздействие са да вдъхновява, свързва, ускорява и променя начина, по който социалните предприемачи прилагат социална идея, както и влиянието на традиционния бизнес върху съсредоточаването върху социалното и екологичното въздействие, а не само върху максимизирането на печалбата. Фабриката функционира като *център за знания, който свързва местни мениджъри, социални предприемачи, традиционни предприятия, представители на правителството, финансиращи организации (публични и частни, официални и неформални), институти и мрежи за знания.*

Фабриката организира събития като "стартиращи лагери" и майсторски класове, които предоставят на социалните предприемачи знания и инструменти за бизнес стратегия, маркетинг, социални медии, брандинг, стратегия за растеж и финансиране; предлага работни срещи относно начините за гарантиране на социалната и финансова устойчивост на социалните предприятия, както и за измерване на тяхното социално въздействие; и организира съвместни мероприятия с публични и частни партньори за свързване на общини и традиционни предприятия със социални предприятия.

Опитът на Фабриката за социално въздействие илюстрира, че създаването на независима платформа, където се срещат различни партньори и организации, обменят знания и формират нови сътрудничества, може да улесни

сътрудничеството и може да се случи навсякъде по света. За да може тя да функционира самостоятелно, платформата трябва да има собствен модел на приходи.

Финансиране

Фабриката получава процент от всеки бизнес (оборот), който генерира за партньорите си като плащане за своите брокерски услуги. Тя също получава такса за всеки доставен продукт и услуга. Бюджетът на Фабриката за 2016 г. е 750 000 евро, от които 80% - приходи такси за продукти и услуги, доставени от Фабриката, както и от вноски на партньори, а 20% - безвъзмездно финансиране. Фабриката има собствен модел на приходи и цели да бъде финансово независима от безвъзмездно финансиране за своите основни дейности през следващите три години.

Възможност за възпроизвеждане на модела

Организациите, които желаят да възпроизведат модела на Social Impact Factory, трябва да обърнат внимание на следните важни елементи:

- Да се изяснят интересите на различните заинтересовани страни и да се инвестира време и усилия за обединяването на различните сфери: фабриката прекара много време в концептуалната фаза, разговаря с различни възможни партньори, за да определи целите, интересите и готовността си да работят заедно на равна основа.
- Създаване на благоприятна среда чрез прилагане на разнообразен набор от интервенции, които могат да насърчат успеха, както и разработване на модел на приходи, който да поддържа екосистемата.
- Избор на широк кръг от партньори. Общините могат да играят ролята на ключови и активни партньори, но зависимостта от тях трябва да бъде балансирана с други важни партньори в мрежата.
- Приемствеността и стабилността на екипа на Фабриката играят важна роля за гарантиране на инициативата. Всяка организация, желаеща да възпроизведе модела, трябва да се съсредоточи върху поддържането на стабилен екип, чиито членове са отговорни за предаването на визията и целта на инициативата и са ангажирани с проекта в дългосрочен план.

Social Innovation Factory - Фабрика за социални иновации: структура за подкрепа на бизнеса в ранна фаза, Белгия

Фабриката за социални иновации е създадена в Брюксел (Белгия) през 2013 г. от смесица от организации на гражданското общество (CSOs), социални предприятия и частни компании като организация с нестопанска цел. Мисията и е да повиши осведомеността относно социалните иновации и социалното предприемачество и да даде възможност на заинтересованите страни да се справят с предизвикателствата по социално иновативен и предприемачески начин.

Фабриката предлага услуги като помощ лице в лице от ръководители в различни сфери, сесии с опитни новатори, семинари и лагери. Услугите на Фабриката са насочени предимно към иноватори - хора, които имат конкретна идея и искат да реализират проект. Фабриката също така достига до "потенциални новатори" - хора, които използват социално новаторски подход в работата си. С течение на годините тя е изградила голяма мрежа от финансисти и експерти, готови да подпомогнат на социалните иноватори и социалните предприемачи.

Фабриката иска да вдъхнови хората в различни сектори - напр. спорта, младежта, културата, образованието и компаниите - да погледнат към света през социалните иновации и социалното предприемачество. Хората, които имат идея или концепция, могат да присъстват на опознавателна сесия. Използвайки стандартен шаблон, те представят идеята си на ръководителите на Фабриката, които ги информират за достъпа до финансиране, знания и / или ги подпомагат с контакти.

Фабриката ангажира новатори в ежегодни събития, фокус групи и осигурява възможности за работа в мрежа. Тя е изградила обширна база данни, съчетала иноватори със специфични потребности с иноватори със съответната експертиза. Фабриката също така организира семинари, партньорски срещи и лагери за социално предприемачество.

Фабриката за социални иновации е работи с алтернативна бартерна валута - SIF. Хората използват услуги в замяна на това, че помагат на някой друг; всички транзакции на тази виртуална валута се преобразуват в евро във финансовата счетоводна система, така че апортните ресурси се превръщат в финансови ресурси.

Финансиране

Основните субсидии на Фабриката идват от Агенцията за иновации и предприемачество.

Възможност за възпроизвеждане на модела

Фабриката попада в областта на иновационната политика на регион Фландрия, която първоначално е била предимно технологично ориентирана и съсредоточена върху икономическата валоризация на иновациите. Благодарение на фабриката правителствената агенция за иновации включи критерий за социална стойност в списъка си с критерии за финансиране, като приканва не само социалните участници да внедрят иновации, но и всички участници да обмислят социалното измерение на техните иновации.

Използването на алтернативна валута - тази иновативна функция има добър потенциал за възпроизвеждане. При създаването на алтернативна валута следва да се потърси правна и финансова експертиза.

Solidarité des Alternatives Wallonnes et Bruxelloises SAW-B Обучение и консултации, Белгия (Валония-Брюксел)

SAW-B е федерация от участници в социалната икономика, както и изследователски и обучителен център, предлагащ интегрирана подкрепа за социалните предприятия и оформяне чрез лобистки дейности на институционален пейзаж, благоприятен за тяхното развитие. SAW-B стартира във Валония през 1981 г. в отговор на липсата на политическа подкрепа за нарастващия брой на производителните кооперации и социалните предприятия за трудова интеграция (WISEs). Федерацията имаше за цел да обедини участниците в социалната икономика, независимо от секторите на тяхната дейност, да обменят практики и да подчертаят своите притеснения на политическо равнище. През 2014 г. SAW-B наброява 124 члена (най-вече социални предприятия). Скоро след създаването си, тя разширява дейността си, включвайки дейности в областта на обучението, научните изследвания и консултациите. SAW-B предлага интегрирана подкрепа за социалните предприятия, действащи както на микро ниво (индивидуални предприятия), така и на макро ниво (институции). SAW-B улеснява достъпа на социалните предприятия до пазара и финансирането.

SAW-B развива своето портфолио от дейности с течение на времето и поради това то попада в различни области. Организацията е преди всичко структура за подпомагане, която съветва и представлява социални предприятия. Тя е активна в областта на образованието и обучението, в опит да засили уменията на социалните предприемачи. Тя дава легитимност на социалните предприятия като цяло и по-специално на своите членове. Непряко насърчава достъпа до пазара и

финансирането, като сключва партньорства с частни и публични участници за конкретни проекти, насочени към развитие на социалното предприемачество (напр. Инициативата SAW-B ImpulCera, публично-частна програма за отпускане на безвъзмездни средства на зараждащи се социални предприемачи, така че те да могат да извършват проучванията си за осъществимост).

SAW-B провежда научни изследвания, които се основават на знанията за разработване на практически инструменти (напр. Ръководство за отговор на обществени покани за участие в търгове) и информира за политическото си позициониране и лобиране за формиране на регулаторната среда за социалните предприятия.

SAW-B предоставя обучения на мениджъри и социални предприемачи като официална организация за учене през целия живот (от 2009 г.). По този начин тя получава известно финансиране за организиране на събития, обучения и споделяне на практики извършва ежегодни проучвания по различни теми. Всяка година издава около 15 кратки анализа в следните области: 1) очертава социалната икономика, целите и функционирането и; 2) социалната икономика и политическите предизвикателства; 3) социалната икономика и работа; и 4) алтернативно производство и потребление в различни области (култура, храна, жилища, услуги и др.). Последна тенденция е да се обърне по-специално внимание на това, какво означава да бъдете заинтересован от социалните предприятия (предприемач, акционер, бенефициент или потребител).

SAW-B предоставя консултантски услуги и услуги за развитие на бизнеса, подпомагащи създаването на социални предприятия, мащабиране и / или реструктуриране във всички сектори на дейност. Консултантските услуги включват юридически, финансови, свързани с човешките ресурси и управленски ресурси консултации, както и изготвяне на бизнес планове и инструменти за комуникация и / или подпомагане на постигането на споразумения с публичните органи. Този широк спектър от услуги се подкрепя от методологически инструменти като адаптирани електронни таблици за финансови планове, технически бележки (например относно правни форми), опит в мрежа от предприемачи и експерти от SAW-B. SAW-B не прилага стандартна опорна линия, вместо това тя приспособява консултантските дейности към нуждите на всеки от социалните предприемачи. По този начин тя може да предоставя съвети по време на срещи лице в лице, да организира групови дискусии с други предприемачи със сходни или допълващи се нужди и т.н.

Асоциацията подкрепя групи и лица, които "действат" в един или няколко аспекта на икономическия и социалния живот, както и в сферата на здравеопазването, образованието, културата, информацията, жилищното настаняване, енергетиката, потреблението, транспорта, перспектива за солидарност, сътрудничество, устойчиво развитие, самоуправление, демократично функциониране, прозрачност на управлението и качество на живот.

Финансиране

SAW-B е силно зависим от публичните субсидии, които представляват на 80% от приходите. Останалите приходи са от услуги (консултантски) и останалите дейности на организацията.

Възможност за възпроизвеждане на модела

SAW-B може успешно да се възпроизведе, като се вземат предвид четири критични фактора. Първо, географският обхват на инициативата не бива да бъде твърде широк и следва да се основава на принципа на субсидиарност, както за поддържане на близост до нейните консултантски и обучителни дейности, така и за определяне на това кое оказва най-голямо влияние върху социалните предприятия.

Второ, дейностите трябва да са напречни, да обхващат общата социална икономика и да запазят осведомеността за нововъведенията. Трето, ангажирането на голямо разнообразие от участници ще допринесе за развитието на социалните предприятия. И накрая, подкрепа от публичните власти, вкл. финансова подкрепа.

Проектна къща в Копенхаген (КРН): Инкубатор за социални стартиращи фирми, Дания

КРН е инкубатор за социални стартиращи фирми - социалните предприятия и иновативни организации, работещи по социални, културни и екологични инициативи, който улеснява предприемаческия бизнес процес от идея до действие. Основният бизнес модел на инкубатора включва наставничество с много партньори и силни партньорства.

КРН е организация с нестопанска цел, основана през 2009 г. от група младежки организации на по-ниско равнище в окръг Копенхаген. Те наемат старо, използвано частично трамвайно депо, което постепенно се обновява, като част от плана за икономическо преустройство на района, разработен от град Копенхаген.

Въпреки че първоначално КРН е създадена като инициатива за предоставяне на безплатни услуги, ранните доказателства показаха, че поддържането на качеството е трудно без паричен поток. За да подобри професионализма си, КРН промени своя бизнес модел, за да включи членски и наемни такси за предоставеното място. Този ход не попречи на социалните предприемачи, напротив, доведе до ускоряване.

КРН прие интердисциплинарен подход, насочен към културните и социалните иновации. Нейната основна цел е да създаде стойност за обществото, като помага на младите предприемачи да разработят нетрадиционни бизнес модели със социална мисия:

- 1) те предоставят обществена услуга по новаторски начин;
- 2) създават услуга, която подобрява предлагането на обществени услуги;
- 3) те могат да осигурят значителни спестявания на публични средства, напр. чрез предоставяне на превантивни услуги (като например създаване на умения за предприемачество или предприемачество за бивши осъдени лица);
- 4) създават възможности за заетост (например за имигранти); и
- 5) развиват услуга, насочена към социални резултати (напр. да работят в рамките на кръговата икономика или да сведат до минимум хранителните отпадъци).

Първоначалното споразумение между КРН и град Копенхаген включва следните цели:

- насърчаване на развитието на социални, творчески и традиционни предприятия
- принос за обществото в социален, културен и екологичен аспект
- укрепване на междусекторните партньорства чрез активно свързване на публичния, частния и доброволния сектор
- да даде на Копенхаген водеща роля в социалните, културните и екологичните иновации
- да се съсредоточи върху области на пазарна неефективност, в които общината не е активна, но има нужда от нови услуги.

КРН е "зона за социална иновация", насочена към социалното включване и социалната отговорност. Нейната основна цел е да подпомага културните и социалните предприятия в ранните етапи, за да могат да станат устойчиви предприятия. В допълнение, членовете на КФП са задължени по договор да

споделят своите знания и опит с нови членове за минимум три часа на месец. КРН също предлага наставничество от външни експерти, както и редица дейности и мрежа за подкрепа на членовете си. Понастоящем в КРН се помещават над 300 социални предприемачи, повече от 60 компании и организации и около 20 постоянни културни събития в организация, наречена обем на КРН.

Деятелностите на инкубатора включват:

Сътрудничество с местната власт: Местната власт и ключови партньори (представители на частния нестопански сектор) оказват интегрирана подкрепа на КРН, а персонала на КРН помага на местната власт на Копенхаген да разработва подходи за развитие на икономиката и зелени социално-бизнес модели. КРН, която включва фондации, социални и финансови институции предлага съвети и достъп до знания и информация:

Услуги за бизнес-развитие: основната цел на програмата КРН е да помогне на културните и социалните предприятия да станат устойчиви предприятия. КРН предлага подкрепа в ранен стадий и за разрастване на съществуващи предприятия (обикновено с история от две години).

Коучинг и менторство: Всеки член на КРН е длъжен да наставяват подобни организации в продължение на три часа на месец. Членовете на КРН са включени в мрежа от експерти (от публичния и частния сектор), като предоставят наставничество за всеки отделен случай.

КРН предлага своите услуги и ключовите си дейности в обособени пространства, както следва:

- в 3-та зона - инкубатор и акселератор, младите социални и културни предприемачи (15-30 годишни) съдействат на други младежи, които искат да получат помощ за реализиране на своите идеи. Всеки нов предприемач получава наставник от 4-та зона – предприемач с вече развит бизнес, който представя начинаещия на други предприемачи, компании и организации и гарантира, че ще участва в дейности и събития, организирани от мрежата на КРН.
- 4-та зона - пространство за съвместно ползване от социални предприятия, разнообразни по отношение на размера на компанията, сферата на дейност и компетенции. Уникалността на 4-та зона, в сравнение с други традиционни бизнес центрове е, че нейните членове са длъжни да прекарват най-малко три часа всеки месец наставничество на нови предприемачи. Това

насърчава съгласуваност в екосистемата КРН и споделянето на знания и ресурси.

- КРН Volume - многофункционално пространство за до 800 участници - членове КРН и други външни лица могат да наемат пространство за организиране на мероприятия с цел да се повиши осведомеността и да се намери подкрепа за техните проекти и предприятия. В пространството се провеждат над 200 събития, като всяка година участват 20 000 души.

В КРН има над 300 социални предприемачи, повече от 60 компании и организации и около 20 постоянни културни събития.

Дейностите по КФХ оказват положително въздействие върху членовете на мрежата и обществото като цяло, чрез бизнес сътрудничества, работа в мрежа, ПЧП и др.

Финансиране

Приходи от наем на споделеното пространство за предприемачи, услуги и публично финансиране.

Възможност за възпроизвеждане на модела

Определяне как да се измери социална стойност: тъй като социалните предприятия са в състояние да стимулират икономическия растеж и създаването на работни места, инкубаторите трябва да определят как да се измери стойността за обществото.

Обществеността, обмисляща инициатива като КРН, трябва да осигури:

- Подкрепа за инкубатор с устойчив бизнес модел, насочен към самоиздържане: финансирането на услугите за инкубация може да дойде от много източници, включително от публични средства, фондации, социално финансиране или консултантски услуги, работещи успоредно.
- Социални предприятия трябва да имат достъп до финансиране като доставчици на услуги или като бенефициенти на безвъзмездна помощ. Докато финансирането е от жизненоважно значение за подобни инициативи, общините също трябва да премахнат административните тежести, предоставят финансиране за нови социални бизнес идеи и / или да насърчават социалните предприятия чрез други мерки.
- Социалното предприемачество може да бъде в сфери като хуманното отношение, образование, активиране на младите хора, имигрантски въпроси, социалното сближаване, или социална реинтеграция. Общините

трябва да обмислят създаването на подход "единен портал" за социалните предприемачи / предприятия, където те координират програмата за социална иновация хоризонтално през общините и вертикално в рамките на сектори чрез цифрови платформи или партньорства (като КРН). Те биха могли също да предоставят информация за организации, които работят със социалните предприятия.

- Социалните предприемачи се нуждаят от най-различни екосистеми, предлагащи възможности за финансиране, изграждане на мрежи, наставничество и подкрепа. Други участници могат да осигурят това в допълнение към инкубаторите.

V.

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ФИНАНСИРАНЕ, В Т.Ч. ИЗТОЧНИЦИ НА ФИНАНСИРАНЕ (РАЗЛИЧНИ АЛТЕРНАТИВИ), ОРГАНИЗАЦИЯ НА ФИНАНСОВИТЕ РЕСУРСИ

Необходимостта от начален капитал е основна пречка пред голяма част от предприемачите, в т.ч. социалните предприемачи. Без значение дали ще създавате социално предприятие или ще добавите социално насочена дейност към съществуваща организация, началният капитал е задължителна част от реализацията на идеята.

След изясняване на предприемаческата идея и разработване на бизнес плана, Вие вече можете да определите размера необходимите средства за стартиране на социалното предприятие или социално насочената дейност. Това е много важна стъпка в планиране стартирането на социално предприятие, за да можете да имате ясна представа с каква сума можете да обезпечите разходите по стартиране на дейността и оборотните средства за дейността.

След определяне на началния, идва въпросът за това откъде да набавите този ресурс. Съществуват много източници за финансиране на съществуващ бизнес, но възможностите за нови предприемачи са ограничени. Затова в началото е добре да направите подробен анализ на собствените си възможности и да проучите дали съществуват възможности за привличане на заеман капитал и какъв би бил срокът

на възвращаемост, спрямо планираните приходи от дейността. В сравнение с традиционните предприемачи, социалните предприятия имат едно предимство по отношение достъпа до начален капитал. То се изразява във възможността да ползват безвъзмездни финансови ресурси, които са насочени към нестопански организации или държавни субсидии.

А ето и какви са възможните източници на финансиране, които да обезпечат стартирането на социалното предприятие.

1. СОБСТВЕНИ СРЕДСТВА

Основен източник на финансиране за започване на дейността могат да бъдат собствените средства на предприемача или на съществуваща вече организация, в т.ч.:

- Спестени финансови средства/ резерви на нестопанската организация, които могат да се използват за стартиране на стопанска дейност;
- Лични средства на социалния предприемач, които могат да бъдат под формата на лични спестявания или други лични средства.

Без наличието на собствени инвестиции или дялов капитал шансовете за осигуряване на заемен капитал намаляват. Затова е важно в началото предприемачът да успее да привлече собствени средства за стартиране на социалното предприятие.

2. ЗАЕМЕН КАПИТАЛ

Заемен капитал може да се осигури от банка или друга финансова институция. В този случай е препоръчително да се направи проучване за условията, при които банките отпускат кредити за стартиране на стопанска дейност. Всяка банка или финансова институция обикновено изисква гарантиране връщането на отпуснатия заем чрез обезпечение или поръчителство. Възможностите за получаване на банков кредит за стартиране на дейността на социалното предприятие до голяма степен зависят от правно-организационната форма. Тоест шансовете за получаване на кредит чрез търговско дружество са много по-големи в сравнение с възможностите на нестопанската организация.

3. ДЪРЖАВНО ФИНАНСИРАНЕ

В действителност специализираните фондове и програми за държавно финансиране не са насочени директно към социални предприятия. Въпреки това

социалните предприятия могат да се възползват от редица възможности по инициативите и програмите за социални инвестиции, социално подпомагане и изграждане на социален капитал, в т.ч.:

3.1. Фонд „Социална закрила“

За получаване на средства от този фонд могат да кандидатстват социални предприятия (юридически лица и физически лица, регистрирани по търговския закон), регистрирани като доставчици на социални услуги към регистъра на Агенция за социално подпомагане, а за предоставяне на социални услуги за деца до 18 години – след издаване на лиценз от ДАЗД за тази дейност и вписване в регистъра на АСП. Средствата от този фонд се предоставят безвъзмездно след защита на проект (по утвърден формуляр) и могат да се използват за придобиване на дълготрайни активи, модернизация или изграждане на нова материална база за социални услуги.

3.2. Агенция за хора с увреждания

Финансиране на проекти и програми, насочени към хора с увреждания. Социалните предприятия, отговарящи на критериите, заложили в съответната програма и имащи за целева група хора с увреждания, могат да кандидатстват за финансиране. Всяка година АХУ приема методики, които съдържат специфичните условия за кандидатстване по всяка една от програмите, критериите за оценяване и класиране на постъпилите проекти, механизъм за разпределяне на средствата и начин за финансиране.

Всеки работодател, включително и юридическо лице с нестопанска цел, може да кандидатства с проект пред агенцията за отпускане на средства за три вида дейности:

- осигуряване на достъп до работно място за лице с увреждане;
- приспособяване на работно място за лице с увреждане;
- оборудване на работно място за лице с увреждане.

През 2018 г. АХУ финансира стартирането на самостоятелен бизнес от лица с увреждания по Методика за финансиране на проекти по програмите, стимулиращи трудовата заетост и самостоятелната стопанска дейност на хората с увреждания.. Финансовата помощ е в размер на 20 000 лв. и може да се разходва за:

- разходи, свързани с учредяването на едноличното предприятие;
 - разходи, свързани със създаване на здравословни и безопасни условия на труд;
 - средства за придобиване на оборудване;
 - средства за начален оборотен капитал;
 - разходи, свързани със заплащане на краткосрочен квалификационен курс.
- 4. БЕЗВЪЗМЕЗДНА ФИНАНСОВА ПОМОЩ ЧРЕЗ ПРОГРАМИ, СЪФИНАНСИРАНИ ОТ ФОНДОВЕТЕ НА ЕС И ДИРЕКТНО ФИНАНСИРАНЕ ОТ ЕС**

Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2014 - 2020

За периода 2007–2013 г. ОП РЧР подпомогна създаването и развитието на социални предприятия, ангажирани с предоставянето на услуги и осигурили реална трудова заетост на лица от уязвими социални групи, както и тяхната ресоциализация чрез осигуряването на защитена заетост.

Предоставянето на подкрепа за социалните предприятия чрез ЕСИФ е изцяло в съответствие с известната Инициативата за социален бизнес (COM(2011) 682 final), но и с оповестения през февруари 2013 г. Социално-инвестиционен пакет (COM(2013) 83 final), в който ЕК препоръчва на държавите членки да подкрепят социалните предприемачи чрез предоставяне на стимули за стартиране и развитие на бизнес, разширяване на тяхното знание и изграждането на мрежи.

През настоящият програмен период, в рамките на Приоритетна ос 2 „Намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване“ отново се финансират дейности за създаване и развитие на социални предприятия. В резултат от изпълнението на дейностите, заложен в **инвестиционен приоритет 4 „Насърчаване на социалното предприемачество и на професионалната интеграция в социалните предприятия и насърчаване на социалната и солидарна икономика с цел улесняване на достъпа до заетост ”**, се цели да се подобри и достъпа до финансиране на социалните предприемачи, както и засилване на управленските възможности и капацитет за създаване и развитие на социални предприятия.

В рамките на този инвестиционен приоритет, както и през програмния период 2007/2013 г. се оказва подкрепа както на съществуващите социални предприятия, така и за създаване на нови социални предприятия с цел осигуряване на заетост. Подкрепят се специализираните предприятия и кооперации на хора с увреждания, както и се стимулира откриването на нови такива. Насърчават се дейности, имащи за цел популяризиране потенциала на социалната икономика и социалното предприемачество и възможностите за трудова реализация.

Подкрепят се дейности, оказващи подкрепа за заетост и за социална и професионална интеграция на лицата от уязвимите групи в сектора на социалната икономика, вкл. и чрез обучителни мерки. Дейности, насочени към осигуряването на подходящи условия на труд, в т.ч. оборудване и адаптиране на работните места.

Придобиването на реални трудови и/или професионални умения на хората с увреждания и на представителите на уязвими социални групи на пазара на труда е важна предпоставка за преодоляване на социалната им изолация, повишаване на качеството на живот и стимулиране на конкурентоспособността им в работна среда. В тази връзка подкрепата е насочена и към обучителни мерки за придобиване на умения и знания в реална работна среда.

Допустими кандидати:

- Социални предприятия;
- Специализирани предприятия и кооперации на хора с увреждания;
- НПО;
- Местни власти,
- Доставчици на социални услуги и др.

Примерни допустими дейности:

- Подкрепа за дейността на социални предприятия, специализирани предприятия и кооперации на хора с увреждания във връзка с осигуряване на заетост;
- Социален маркетинг и популяризиране на социалната икономика и социалното предприемачество;
- Социална и професионална интеграция на представители на уязвимите групи в сектора на социалната икономика;

- Обучение и квалификация за лицата, за които се осигурява заетост в социалните предприятия, специализираните предприятия и кооперациите на хора с увреждания;
- Оборудване и адаптиране на работни места;
- Подкрепа за дейности, свързани със създаване на партньорства и разпространение на добри практики в сферата на социалната икономика;
- Подобряване на капацитета и човешките ресурси за ефективно управление на социалните предприятия, специализираните предприятия и кооперациите на хора с увреждания;
- Предоставяне на „подкрепена заетост“ на хората с увреждания;
- Обществени информационни кампании относно потенциала на социалната икономика.

През 2017 г. беше отворена процедура BG05M9OP001-2.010 "Развитие на социалното предприемачество" в рамките на ИП 4 на ПО 2 на ОПРЧР 2014 – 2020 г., със 100 % размер на безвъзмездната финансова помощ за социалните предприятия при максимум допустими разходи за проект в размер на 391 166 лв.

Освен подкрепата за създаване и развитие на социални предприятия, за вече съществуващите доставчици на социални услуги (вписани в регистъра на АСП) има възможности за подобряване, развитие и създаване на нови социални услуги по различни процедури по ПО 2 "Намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване".

„Програма за развитие на селските райони“ 2014 - 2020

Програмата за развитие на селските райони въпреки своите специфики предоставя възможности за финансиране на инициативи за развитие на основни услуги за населението и икономиката в селските райони както и за развитие на микропредприятия.

Мярка 7.2 „Инвестиции в създаването, подобряването или разширяването на всички видове малка по мащаби инфраструктура“ предоставя безвъзмездна финансова помощ включително за юридически лица с нестопанска цел, свързани със социалната инфраструктура (каквито могат да бъдат социалните предприятия). По мярката се финансират проекти за изграждане, реконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на социална инфраструктура за

предоставяне на услуги, които не са част от процеса на деинституционализация на деца или възрастни, включително транспортни средства. Финансовата помощ по мярката е в размер на 100 % от допустимите разходи по проекта.

Мярка 6.4 „Инвестиции в подкрепа на неземеделски дейности“ предоставя безвъзмездна финансова помощ включително за микропредприятия, регистрирани като еднолични търговци или юридически лица по Търговския закон, Закона за кооперациите (каквито могат да бъдат социалните предприятия). По мярката се финансират проекти за развитие на услуги във всички сектори, в т.ч.: грижи за деца, възрастни хора, хора с увреждания, здравни услуги, каквито могат да бъдат услугите на социални предприятия. Финансовата помощ по мярката е в размер до 75 % от допустимите разходи по проекта, средствата се отпускат в режим *de minimis*, като тяхната стойност за 3 поредни финансови години е до левовата равностойност на 200 000 евро.

Подходът ВОМР през периода 2014 – 2020 – Стратегии за водено от общностите местно развитие

През програмен период 2014-2020 г. подходът **Водено от общностите местно развитие** (ВОМР) е застъпен в мярка 19 „Подкрепа за местно развитие по LEADER (ВОМР – водено от общностите местно развитие)“ на ПРСР. Чрез подхода ВОМР се изпълняват *интегрирани и многосекторни стратегии*, подкрепени от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони, Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд и Европейския фонд за морско дело и рибарство, за разлика от изпълнението на подхода през предходните години.

Стратегиите подкрепят реализацията на малки проекти на територията за която се прилага стратегията чрез различни мерки, в т.ч. могат да бъдат (в зависимост от заложените мерки при планирането на различните стратегии) гореописаните възможности за финансиране **по ПРСР 2014 – 2020 г.** - Мярка 7.2 „Инвестиции в създаването, подобряването или разширяването на всички видове малка по мащаб инфраструктура“ и Мярка 6.4 „Инвестиции в подкрепа на неземеделски дейности“, и по **ОПРЧР 2014 – 2020 г.** – мерки по инвестиционен приоритет 4 „Насърчаване на социалното предприемачество и на професионалната интеграция в социалните предприятия и насърчаване на социалната и солидарна икономика с цел улесняване на достъпа до заетост“ на Приоритетна ос 2, както и

мерки по Приоритетна ос за доставчици на социални услуги, даващи възможност за финансиране на социални предприятия.

Полезно:

На територията на Област Смолян са сформирани и изпълняват Стратегии за водено от общностите местно развитие за периода 2014 – 2020 г. четири Местни инициативни групи, обхващащи 8 общини от областта:

- МИГ „Кичка“ – Мадан – Рудозем
- МИГ „Преспа – Баните, Лъки и Чепеларе“
- МИГ „Високи Западни Родопи-Борино-Доспат-Сърница“
- МИГ „Кирково – Златоград“

Програмата на Европейския съюз за заетост и социални иновации (EaSI) – осигуряване на заемен капитал

Програмата на ЕС за заетост и социални иновации (ЗиСИ) представлява европейски финансов инструмент, управляван пряко от Европейската комисия, чиято цел е насърчаване на заетостта, социалните политики и трудовата мобилност в Съюза. Програмата има три оси, като една от тях - Ос „Микрофинансиране и социално предприемачество“, дава възможност на избрани доставчици на микрокредити и инвеститори в социални предприятия в ЕС да увеличат кредитирането. Чрез програмата може да се осигури заемен капитал за социални предприятия посредством микрокредитиране.

Повече информация за възможностите за финансиране, можете да намерите на официалните страници, връзка към които са посочени в част VII от Наръчника.

VI.

РИСКОВЕ ПРИ РАЗВИТИЕТО НА СОЦИАЛНО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО

Рисковете пред развитието на социалното предприемачество съществуват както за новосъздаващи се организации, така и за вече съществуващи. Организациите, взели решение да създадат социално предприятие имат възможност от една страна да се стабилизират финансово с оглед продължаване на дейностите за

реализиране на идеалните си цели, от друга страна, да увеличат приноса си към решаване на обществени проблеми, създавайки условия за заетост в целевите си групи, принос за по-толерантното отношение на общността към хората в неравностойно положение и др.

Стопанската дейност под формата на социално предприятие крие известни рискове, които са свързани не само с пазара, но и със същността на дейността на организацията и начина на управление. Като правило всяка промяна крие рискове, а стартирането на социално предприятие е сериозна промяна. Изграденият имидж на нестопанската организация, която до момента е предлагала безплатни услуги за целевите си групи, може да пострада, когато се въведе заплащане на тези услуги. Съществува риск управителните органи на организацията, водени от идеалните цели, да възпрепятстват работата на социалното предприятие, ако не разбират правилно същността му.

Често срещани рискове при развитието на социалното предприемачество

В рамките на проект I SEE е извършена *оценка на приноса и ролята на социалната икономика в трансграничния район*, в която са проучени често срещаните рискове при развитието на социалното предприемачество:

На първо място е рискът от недостатъчно или отсъствие на търсене на продуктите и услугите, създавани от социалните предприятия. Това би могло да се дължи на силно свито местно потребителско търсене, на липса на добре развита продуктова и маркетингова стратегия от социалните предприемачи, невъзможност за експортна ориентация на продукцията и недостатъчно използване на възможностите за е-бизнес.

На второ място е нивото на информираност и обществените нагласи към социалното предприемачество. През последните десетилетия системата на социалното подпомагане в ЕС култивира нагласи, че рисковите групи следва да получават помощи от държавата и те са изгубили нагласи да бъдат активни. От друга страна, самото общество и бизнес имат нагласата, че социалните дейности са присъщи за държавата и те няма какво толкова да допринесат. Това ниско ниво на информираност би могло да бъде риск за развитието на социалната икономика, но може да бъде преодоляно с адекватни информационни програми и мерки.

На трето място е социално-икономическата среда – в условия на влошена бизнес среда, затруднени условия за правене на бизнес, свит е недоразвит пазара на труда и т.н. социалното предприемачество трудно би могло да преодолее ограниченията, пред които е изправен целия бизнес. Този риск би могъл да бъде преодолян с отваряне на социалните предприятия към съседни и външни пазари.

И на последно, но не и по важност място се нарежда риска от ниско качество на работните места в социалната икономика – резултат, който не влиза в бизнес целите на социалните предприемачи и стратегическите цели на местните власти, но който може да бъде естествено следствие на описаните по-горе рискове. Самото качество на работните места може да бъде рисково по отношение на:

- Устойчивата заетост, която предлагат
- Сигурност на работното място
- Осигуряване на обучение
- Баланс между работа и личен живот
- Адекватно заплащане
- Възможност за кариерно развитие
- Възможност за самостоятелно вземане на решения
- Благоприятна работна среда и положителни отношения между работещите

Този риск би могъл да бъде редуциран и управляван с широкообхватни програми и мерки за насърчаване на социалното предприемачество, развитие на човешките ресурси в социалната икономика и т.н.

Осигуряването на достъп до финансиране и възлагането на външни услуги към социални предприятия от страна на публичния сектор е ключово за развитие на социалното-предприемаческите идеи. От една страна, рисковите групи се характеризират с изключително ниски доходи и е малко вероятно да могат сами да осигурят финансирането на свои идеи. От друга страна, бизнеса, който има желание да стартира допълнителни социално-насочени дейности също се сблъсква с проблема на ограничените приходи и печалба, недостатъчните средства за инвестиции и липсата на ресурси за иновационна дейност.

Бъдещи възможности, свързани с промяната в законодателството в областта на социалните услуги

С оглед преодоляване на съществуващите в момента празноти в законодателството, ограничаващо по-гъвкавото предоставяне на необходимите социални услуги на хората, в **Проект на Концепция на Закона за социалните услуги са регламентирани няколко възможности за възлагане на предоставянето на социални услуги, финансирани пълно или частично от държавния бюджет:**

- ✓ **Възлагане от общината на частни доставчици чрез конкурс или пряко договаряне при единствен кандидат на предоставянето на вече съществуващи и функциониращи услуги (които са създадени като финансирани от държавния бюджет съгласно картата на социалните услуги и за които общината е носителят на правото на ползване на материалната база). Този режим ще се прилага и когато услугата е създадена и функционира изцяло с общинско финансиране. Този режим съответства на сега действащия.**
- ✓ **Възлагане на предоставянето на социални услуги, включени в картата на услугите, които общината няма условия и възможност да създаде самостоятелно и друга община няма възможност да удовлетвори потребностите, на частен доставчик или няколко доставчика (в зависимост от броя на потребителите, за които е определено държавно финансиране), които вече са развили, предоставят и управляват самостоятелно тези услуги – това е хипотеза, при която услугата е на частния доставчик и получаването на финансиране не променя титуляря на услугата. При този режим общината осигурява потребностите чрез частен доставчик и не създава нова услуга. Този режим също ще може да се прилага и при общинско финансиране. Ще бъдат предвидени и съответни изисквания към частните доставчици, за да могат да получат подобно финансиране (като например опит, човешки и материален ресурс, качество, удовлетвореност на настоящите потребители и др.).**

VII.

ИЗТОЧНИЦИ НА НОУ-ХАУ И ИНФОРМАЦИЯ В ОБЛАСТТА НА СОЦИАЛНАТА ИКОНОМИКА И СОЦИАЛНОТО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО

България:

1. Социална икономика, МТСП: seconomy.mlsp.government.bg
2. АСП: www.asp.government.bg
3. АХУ: www.ahu.mlsp.government.bg
4. Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2014 – 2020 г.:
<http://esf.bg/>
5. Програма за развитие на селските райони 2014 – 2020 г.:
<http://www.mzh.government.bg/>
6. Форум „Социални предприятия в България“ -

ЕС:

1. Европейски икономически и социален комитет:
<http://www.eesc.europa.eu/>
2. Европейска изследователска мрежа за социални предприятия – EMES:
<http://www.emes.net/>
3. Social Economy Europe - организацията на ЕС за социална икономика:
<http://www.socialeconomy.eu.org/>
4. Програма EaSI „Микрофинансиране и социално предприемачество“ към ЕК:
<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1084&langId=bg>

Каква е формулата на успеха на социалният предприемач:

- 1. Мотивиран човек се захваща с нещо, което може да прави добре*
- 2. Държавата, бизнеса или НПО го финансира, за да създаде базови условия за работа и да покрие разходите на предприятието за първата година*
- 3. Реално излизане на пазара*
- 4. Ако излизането на пазара е успешно, то може да се търси допълнително финансиране за разрастване/ мащабиране на дейността*